



# Naša nemocnica

Časopis najmä pre tých, ktorí pri starostlivosti o svoje zdravie využívajú kliniky, oddelenia, ambulancie, preventívne centrum a ďalšie pracoviská Onkologického ústavu sv. Alžbety.



VELKÁ NOC 2019

## 5 Základný kameň viery, Cirkvi i celého nášho života

S radosťou a zároveň s veľkou bázňou vstupujeme na Veľkú noc do Božieho chrámu. Radostné aleluja sa ozýva na všetkých miestach, kde kresťania slávia Kristovo zmŕtvychvstanie. Uvedomujeme si, že máme do činenia s tajomstvom, ktoré sa nás týka ale i presahuje. Kristovo zmŕtvychvstanie je ako veľký tresk, ktorý uvoľnil obrovskú silu a už dve tisícročia sa šíri dejinami a má dosah, či si to niekto pripustí, alebo nie, na všetkých ľudí.

EŠTE LEPŠIU STAROSTLIVOSŤ  
TRPIACIM A CHORÝM

## 8 Výročná gremiálna porada

Na sklonku uplynulého roka sa opäť, za účasti vedenia ústavu, štátneho tajomníka Ministerstva zdravotníctva SR, predstaviteľov kľúčových pracovísk, vedúcich pracovníčok a pracovníkov, zástupcov lekárov a ďalších manažérov, konala v slávnostnej ale aj pracovnej atmosfére gremiálna porada Onkologického ústavu sv. Alžbety (OÚSA).

NAŠE PRACOVISKÁ

## 10 Posun v 3D dimenzii

Technologický vývoj nie je možné zastaviť. Onkologický ústav sv. Alžbety (OÚSA) priebežne inovuje prístrojové vybavenie všetkých pracovísk, aby poskytol pacientom a lekárom tie najmodernejšie nástroje pre diagnostiku a terapiu ochorení. Najnovšie nadobudol moderné rádiodiagnostické zariadenie Planmeca Promax 3D. Určené je pre potreby interdisciplinárnej spolupráce Kliniky stomatológie a maxilofaciálnej chirurgie a II. Rádiologickej kliniky LFUK a OÚSA, v ktorej priestoroch je inštalované.

## 13 Len overené originálne lieky

V lekární Onkologického ústavu sv. Alžbety už dostanete, po špeciálnom skenovaní 2D kódu (QR kódu), len overené originálne lieky. Je to náš ďalší príspevok ku zvyšovaniu kvality starostlivosti o onkologického pacienta a ďalších pacientov, ktorí využívajú naše služby. V našich štyroch prevádzkach: Lekáreň Hollého, Nemocničná lekáreň, Riediareň a Pobočka lekárne Špitálska ulica sme zaviedli nový rutinný postup zvyšovania kvality a bezpečnosti lekárenskej starostlivosti.

OCHORENIE VČAS ODHALIŤ  
POMÁHA ÚČINNEJŠIE LIEČIŤ

## 14 Rok prevencie

Rakovina je druhou najčastejšou príčinou úmrtia na Slovensku. Každý rok u nás pribudne, podľa neúplnej štatistiky, 30-tisíc chorých na rakovinu. Reálne ich môže byť až o tretinu viac, keďže štatistika vychádza z hlásení, ktoré posiela do Národného onkologického registra len 65 % lekárov.

VIAC POMOCI CHORÝM  
A ICH BLÍZKÝM

## 16 Dobré očakávania

Rok 2018 potvrdil dobré očakávania pre budúcnosť: boj s rakovinou a pomoc onkologickým pacientkam a pacientom i všetkým tým, ktorých sa toto ochorenie dotýka, nielen na miestnej regionálnej ale tiež na medzinárodnej úrovni sa povedie ešte intenzívnejšie. Účinne tomu majú prispieť aj viaceré, kulminujúce najmä na sklonku vlaňajšieho roka významné medzinárodné podujatia a aktivity, ktoré sa venovali súčasnej a budúcej stratégii kontroly rakoviny vo svete a v Európe...

vo svetle PRAVDY

## 18 Súčasný človek v konfrontácii s utrpením a smrťou

Jednou z charakteristík našej doby je mimoriadne rýchly rozvoj technológií, ktoré sa dotýkajú nielen medicíny a všetkých vedeckých oblastí, ale aj každodenného života. Dnešná medicína, okrem iného, umožňuje oddaliť smrť nevyliciteľne chorých, avšak s použitím drahých a zložitých prístrojov. Zdravotnícki pracovníci, na jednej

strane, musia čeliť vážnym etickým otázkam, ktoré sú s tým spojené a, na strane druhej, musia odolávať rôznym tlakom, ktorým ich vystavujú komunikačné prostriedky, často šíriace aj falošné a neopodstatnené informácie o ľudskom živote a o pravých možnostiach medicínskej vedy.



#### DOBROVOĽNÍCKA SKUPINA VŔBA

## 24 Dobrovoľníctvo sedí každému veku

Pani Ľubica Poliachová, ktorá ako členka Dobrovoľníckej skupiny Vŕba získala ocenenie s názvom Srdce na dlani, patrí k najdlhšie pôsobiacim dobrovoľníkom vo Vŕbe. V marci tohto roku tomu bolo presne šesť rokov. Ľubka pôsobí od začiatku v službe roznášania káv a čajov pacientom čakajúcim na vyšetrenia v Onkologickom ústave sv. Alžbety. Za ten čas ju spoznalo mnoho pacientov, pre jej nadšenie, optimizmus a milé slová, ktoré pritom rozdáva pacientkam a pacientom spolu s kávou a čajom.



#### BLAHOŽELÁME NAŠIM JUBILANTOM

## 26 MUDr. Ladislav Masák, CSc. Odborník na správnom mieste

MUDr. Ladislav Masák, CSc., prednosta Kliniky gynekologickej onkológie Onkologického ústavu sv. Alžbety a Slovenskej zdravotníckej univerzity patrí k ďalším lekárske osobnostiam, vytvárajúcim piliere na akých spočívajú úspechy nášho ústavu.

## 27 MUDr. Alena Kállayová Splnený sen

„Onkologické ochorenie je choroba ako každá iná, dá sa liečiť, má to však jednu podmienku, musí byť zistená včas. Pre zanedbanú prevenciu u nás zbytočne zomiera okolo tristo žien ročne.“ To sú myšlienky, ktorými už desaťročia vystríhala a i dnes varuje MUDr. Alena Kállayová pred demonizovaním ochorenia, v dôsledku ktorého príde na vyšetrenie prsníkov len asi jedna pätina slovenských žien.

#### DOBROVOĽNÍCTVO

## 28 Pozdrav z Vŕby

Koncom vlaňajšieho roka, presne na Deň dobrovoľníctva, dosiahla Dobrovoľnícka skupina Vŕba (DS Vŕba) krásne ocenenie: Srdce na dlani 2018. Sú ním oceňovaní dobrovoľníci v rôznych kategóriách. V kategórii „Dobrovoľník v zdravotníctve“ dostala DS Vŕba toto ocenenie už druhýkrát, pričom najnovšie ho získala za DS Vŕba naša dobrovoľníčka Ľubka. V nasledujúcom texte vám sprostredkujeme obsah tejto víťaznej nominácie.

#### DOBROČINNOSŤ

## 29 Združenie pre onkológiu podpora onkológie

Tak ako koniec roka býva obdobím štedrosti, prianí, bilancovania, začiatok toho nového je časom predsavzatí, plánovania. Tak ako som koncom roka vyjadril svoju vďaku tým, ktorí dokázali svoje dobré úmysly „zhmotniť“ vo forme daru pre iných, tak sa aj v tomto období obraciam na všetkých, ktorí by mali záujem podporiť „dobré veci“.



#### LIGA PROTI RAKOVINE

## 30 K čomu (tiež) slúži Deň narcisov

Na Slovensku pribudne každoročne približne 34 000 ľudí s diagnózou rakovina. Dnes už ťažko nájdeme rodinu, v ktorej sa nestretli s onkologickou diagnózou. Rakovina je jednou z najvážnejších život ohrožujúcich chorôb. Jej dôsledky a dopad Liga proti rakovine zmierňuje už 29 rokov. Dôležitý spôsob je aj psychosociálna starostlivosť, ktorá je jej hlavnou doménou. Tento rok organizujeme našu jediná zbierku v roku - Deň narcisov - vo štvrtok, 11. apríla.

## Naša nemocnica

časopis (štvrtročník) Onkologického ústavu svätej Alžbety (OÚSA), Registračné číslo: EV 3726/09  
ISSN 1338-4147

#### VYDÁVA:



OÚSA, s. r. o. Heydukova 10,  
812 50 Bratislava,  
IČO 35 681 462  
www.ousa.sk

**Ročník 11/číslo 1.** Časopis je šírený zdarma  
**Dátum vydania:** 25. marca 2019  
Pripravené za dobrovoľnej spolupráce, pomoci a darov priaznivcov, pracovníkov, pacientov, klientov a partnerov OÚSA.

**Šéfredaktor:** Peter Kresánek

**Editor:** MUDr. Martin Chorváth, PhD., MPH

**Vedúci vydania:** PhDr. Eva Massar

**Redakčná rada:** Sestra Mária, Mgr. Mária Ragulová, OSE, generálna predstavená Rehole svätej Alžbety, doc. MUDr. Juraj Kaušitz, CSc., h. prof., RNDr. Ing. Pavol Švec, CSc. (vedenie OÚSA), Mgr. Martina Balázová, Kamil Durný, Marta Foltinovičová, MUDr. Martin Chorváth, PhD., MPH, MUDr. Alena Kállayová, akad. arch. Karol Kállay, Dr. Peter Kresánek, CSc., doc. et doc. MUDr. Viera Lehotská, PhD., doc. MUDr. Izabela Makaiová, CSc., PhDr. Eva Massar, JUDr. Alžbeta Milková, MUDr. Eva Siracká, DrSc., RNDr. Jozef Tóth, CSc., RNDr. Tibor Zonnenschein.

Redakcia si vyhradzuje právo úpravy autorských príspevkov a nenesie za ne zodpovednosť. Neprešlo jazykovou úpravou.

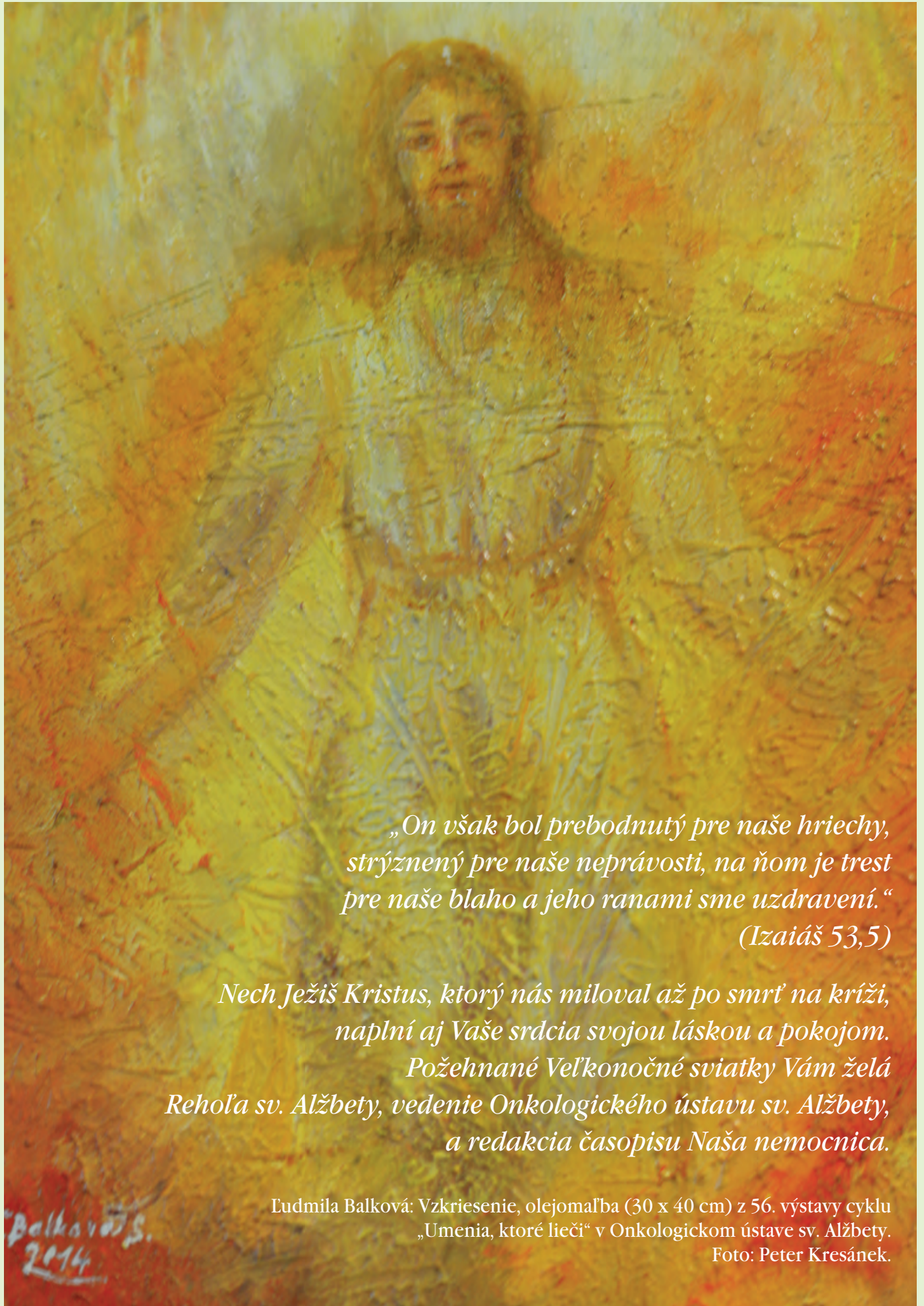
**Dátum uzávierky tohto vydania:** 1. marca 2019.

**Grafická úprava a tlač:** Štúdio D, spol. s r. o.

Kopírovanie alebo rozširovanie magazínu, prípadne jeho častí, výhradne s povolením vydavateľa.

• **Fotografia na titulnej strane:** Tretie storočie sa v centre terajšej Bratislavy starajú o trpiacich a chorých sestry alžbetinky, v minulosti vyznamenané Zlatým krížom rakúsko-uhorského cisára Františka Jozefa I. V Onkologickom ústave sv. Alžbety im pri tom už druhé desaťročie pomáhajú dobrovoľníci z DS Vŕba, ktorí najnovšie získali druhé ocenenie Srdce na dlani. Na fotografii je generálna predstavená Rehole svätej Alžbety sestra Mária - Mgr. Mária Ragulová, OSE a Ing. Mária Látalová, koordinátorka dobrovoľníkov DS Vŕba. Text a foto: Peter Kresánek.

**Oznámenie o štruktúre vlastníckych vzťahov vydavateľa k 31.12. 2014:** Rehoľa svätej Alžbety, Špitálska 21, 812 32 Bratislava, IČO: 585718 – jediný spoločník Onkologického ústavu sv. Alžbety, s.r.o.



*„On však bol prebodnutý pre naše hriechy,  
strýznený pre naše neprávosti, na ňom je trest  
pre naše blaho a jeho ranami sme uzdravení.“*

*(Izaiáš 53,5)*

*Nech Ježiš Kristus, ktorý nás miloval až po smrť na kríži,  
naplní aj Vaše srdcia svojou láskou a pokojom.*

*Požehnané Veľkonočné sviatky Vám želá  
Rehoľa sv. Alžbety, vedenie Onkologického ústavu sv. Alžbety,  
a redakcia časopisu Naša nemocnica.*

Eudmila Balková: Vzkriesenie, olejomalba (30 x 40 cm) z 56. výstavy cyklu  
„Umenia, ktoré lieči“ v Onkologickom ústave sv. Alžbety.

Foto: Peter Kresánek.

# Základný kameň viery, Cirkvi i celého nášho života



ThDr. Ing. Vladimír Thurzo, PhD.

**K**eby Kristus nevstal z mŕtvych, museli by sme zo svojho myšlienkového sveta vylúčiť pojem zla a hriechu. Boli by to pre nás veci, s ktorými by sme nevedeli reálne nič urobiť. Ak pripustíme existenciu a dôsledky hriechu vo svojom živote a zároveň by sme žili vo vedomí, že si s ním neporadíme, nevyhnutne by to viedlo k znechuteniu a beznádeji. To je jadro problému, prečo dnes mnohí nechcú počuť o hriechu. Zlo je niečo, s čím sme všetci konfrontovaní denno-denne. Ak sa s ním však ocitáme sami, bez skutočnej pomoci niekoho, kto je silnejší ako hriech, sme bez nádeje. A potom jediné východisko, aby nás to nezlomilo, je tváriť sa, že hriech neexistuje. Kristovo zmŕtvychvstanie teda vonkoncom nie je iba správa, ktorá zaznie raz za rok v kresťanských kostoloch. Je to podstatná udalosť, ktorá má dosah na každodenný život. Na nej stojí

S radosťou a zároveň s veľkou bážňou vstupujeme na Veľkú noc do Božieho chrámu. Radostné aleluja sa ozýva na všetkých miestach, kde kresťania slávia Kristovo zmŕtvychvstanie. Uvedomujeme si, že máme do činenia s tajomstvom, ktoré sa nás týka ale i presahuje. Kristovo zmŕtvychvstanie je ako veľký tresk, ktorý uvoľnil obrovskú silu a už dve tisícročia sa šíri dejinami a má dosah, či si to niekto pripustí, alebo nie, na všetkých ľudí. Pre kresťanov je zmŕtvychvstanie Ježiša Krista pilier viery. Bez neho, ako hovorí svätý Pavol (1 Kor 15,14-19), by bola márna naša viera i ohlasovanie evanjelia a boli by sme najúbohejší zo všetkých ľudí. Ak by Kristus nebol vstal z mŕtvych, jeho príbeh by ani ľudsky nebol ktovieako príťažlivý. Jeho hrdinom by bol človek, ktorý mal síce ľudí rád, bol ochotný za nich zomrieť, ale skutočne im nepomohol. Okrem tých, ktorých uzdravil, by ostatným zanechal iba inšpiráciu pekného života. Pre nás, žijúcich v 21. storočí, by bol historicky zaujímavou postavou, ale iba jednou z viacerých. Dnes nie je zriedkavý takýto pohľad na Ježiša. Zaujímavý, inšpiratívny, filantrop, ale bez skutočného a účinného dosahu na náš každodenný život. Keď sa nad tým zamyslíme, aj za tvrdením „Kristus áno, cirkev nie“, ktoré dnes veľmi často počujeme, možno v konečnom dôsledku nájsť skryté vylúčenie zmŕtvychvstania. Ježišov príbeh sa pre mnohých končí na Golgote. Čo nasledovalo potom, sa v podstate takticky obchádza. Ježišove učenie sa ešte ako tak zmestí do nášho sveta, ale zmŕtvychvstanie je príliš transcendentné, aby ho materializmom presiaknutá kultúra prijala.

a padá zmysel našej existencie. Ale Kristus vstal z mŕtvych, ako prvý zo zosnulých, volá sv. Pavol.

**Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista je základný kameň viery, Cirkvi i celého nášho života. Na Veľký piatok sa zamýšľame nad Ježišovým utrpením. Môžeme si uvedomiť, ako nás Boh má rád, keď bol ochotný nechať pre nás zomrieť vlast-**

**ného Syna. Ježišovo utrpenie a smrť na kríži svedčia o jeho láske. Zároveň sú dôkazom, že Ježiš bol hlboko presvedčený o svojej pravde, za ktorú položil život.**

Nikto nie je ochotný zomrieť za niečo, o čom pochybuje. V dejinách však bolo a aj dnes je mnoho ľudí ochotných zomrieť za nejakú ideu. Ich smrť sama osebe však nie

je dôkazom, že ju majú. Obetovať vlastný život dokazuje iba hlboké presvedčenie o vlastnej pravde, ale nie jeho objektívnu platnosť. Ježiš Kristus dokázal pravdu a správnosť toho, čo hlásal práve zmŕtvychvstaním. Bezprostredným dôvodom jeho odsúdenia a smrti bolo, že sa vydával za Božieho syna. Zmŕtvychvstanie je dôkazom objektívnej pravdy, ktorú zvestoval a za ktorú zomrel. Je dielom Boha Otca, ktorý tým potvrdil svojho Syna. Je to Otcovo áno, ktorým odpovedá na pochybnosť, ktorú vzniesol človek proti jeho Synovi. Nikto, okrem Boha, nemôže vrátiť život niekomu, kto preukázateľne zomrel. A preto zmŕtvychvstanie je potvrdením, že Ježiš je naozaj Boží Syn. Ak Boh uistil ľudí o tejto základnej skutočnosti, z toho nevyhnutne a logicky vyplýva, že potvrdzuje pravdivosť aj jeho učenia. V Ježišovom zmŕtvychvstaní je zdroj istoty a odvahy, s ktorou predtým ustráchaní učeníci vystupujú po Turícach. Určite, potrebovali ešte moc a silu Ducha Svätého, aby s radostnou zvestou verejne, nebojácne a presvedčivo vystúpili. Ale základný kameň je v zmŕtvychvstaní Ježiša Krista.

„Viera kresťanov“, hovorí svätý Augustín, „je zmŕtvychvstanie Krista. Nie je veľká vec, veriť že Ježiš zomrel, to veria aj pohania, všetci tomu môžu veriť. Skutočné veľká vec je veriť, že vstal z mŕtvych“.

Je to veľká vec a pre nás veľká istota. V tejto dobe, keď sa spochybňujú aj evidentné veci, poznateľné zdravým rozumom, je veľmi dôležité žiť z tejto istoty. Neraz kresťanov obviňujú z pocitu nadradenosti, keď tvrdia, že majú pravdu. Nie je to nadradenosť, pretože pravda jednoducho je, nevymysleli ju ľudia. Cirkev ju len poznáva a podáva ďalej a spreneverila by sa svojmu zakladateľovi, Ježišovi Kristovi, keby opustila pozíciu pravdy, ktorú nám on zanechal. Nemôžeme sa vzdať tejto istoty, pretože jej zdroj nie je v nás, ale v Kristovi. Človek



*Z medzinárodného cyklu Umelci Tatrám - Kalvária na Peknú vyhlíadku. Autor nasnímaného diela: Jaroslav Drotár (SK) 2012. Foto: Peter Kresánek.*

nedokáže žiť bez pravdy, pretože postupne stratí aj nádej.

**V to veľkonočné ráno pred dvetisíc rokmi, bol deň ako každý iný. Na jednej strane Zeme ľudia ešte pokojne spali, na opačnej už pracovali pod horúcim slnkom. Len na jednom zabudnutom mieste v Jeruzaleme, v záhrade, sa odvalil náhrobný kameň a hrob opustil muž, ktorého nikto nezaregistroval. Aj tí, ktorí ho mali strážiť, spali. A predsa bol to nový začiatok, nevyčerpatelný zdroj sily, z ktorej svet žije a bude žiť. Je to nádej, že tento život, niekedy veľmi náročný a ťažký, má**

**zmysel a šťastný koniec. Bez nádeje nie je možné žiť. Nádej sa rodí premenou Kristovej smrti na život. To je Božia logika a ovocie zmŕtvychvstania. A to všetkým prajem, ako veľkonočný dar Ježiša Krista.**

ThDr. Ing. Vladimír Thurzo, PhD.  
dekan fakulty

Univerzita Komenského Bratislava  
Rímskokatolícka cyrilometodská  
bohoslovecká fakulta

*Foto: archív*

23.05.2018  
343

Onkologický ústav sv. Alžbety, s.r.o.

Heydukova 10

812 50 Bratislava

Dobrý deň, vzhľadom na udalosti posledných dní a predovšetkým posledných dní môjho otca si vám dovoľujem napísať poďakovanie.

Môj otec s masívnym progresom , ostal stáť pred rozhodnutím ako, kde a s kým prebojovať posledné dni, ktoré mu ešte ostali. Tá istá dilema trápila aj nás, najbližších príbuzných, nevedeli sme vôbec čo nás čaká, čo robiť. Strach nechať si ho doma, bol strachom neskúsených a strachom z neznámeho.

MUDr. Sorkovská, ktorá nám počas celého procesu štandardnej liečby bola profesionálnou oporou a jej trpezlivý spôsob komunikácie s chorým, či príbuzným chorého, by od nej mohli prebrať aj iní lekári, nás po ukončení štandardnej liečby predala do rúk paliatívnej starostlivosti MUDr. Bobokovej.

Od prvého momentu sme získali istotu, že sme v správnych rukách a hlavne sme získali odvahu sa smrti postaviť doma, v domácom prostredí. Tak sa stalo, že tú v súčasnosti tak tabuizovanú súčasť života, pred ktorou každý uteká a väčšinou ju zanecháva za dverami nemocnice či hospicu, sa nám podarilo zmeniť na niečo normálne a prirodzené, akým by koniec niekoho života mal byť.

Vďaka MUDr. Bobokovej a systému mobilného hospicu sme získali v domácom prostredí plnohodnotnú starostlivosť, takmer 24hodinovú oporu a poradenstvo, s úžasným ako profesionálnym tak ľudským prístupom. Tak sa nám podarilo dať môjmu otcovi to posledné, čo sme ešte mohli. Medzi jeho poslednými slovami boli slová vďaky za starostlivosť a obetu a prosba, či ešte môže u nás tú chvíľu do konca zostať. Tie posledné slová vďaky patrili nám najbližším a doktorke Bobokovej, čo s odstupom vnímam naozaj tak, že takéto ťažké a vyčerpávajúce chvíle z nás urobili akúsi rodinu.

Keď otec, držiac ho za ruky, dodýchal, napriek smútku sme vedeli, že je to v poriadku. Že je to dobré, že je to tak, ako to má byť. Nikto nebol traumatizovaný, aj naše deti vnímali dedkov odchod ako prirodzenú vec. A túto silnú osobnú skúsenosť sa budeme snažiť postúpiť komukoľvek, kto o to bude stáť. Preto by sme radi aj takto verejne vyjadrili vďaku a podporu domácej paliatívnej starostlivosti.

S pozdravom syn J.

ý s manželkou

a dcéra

## Pracovné aj slávnostné stretnutie

# Výročná gremiálna porada

Na sklonku uplynulého roka sa opäť, za účasti vedenia ústavu, štátneho tajomníka Ministerstva zdravotníctva SR, predstaviteľov kľúčových pracovísk, vedúcich pracovníčok a pracovníkov, zástupcov lekárov a ďalších manažérov, konala v slávnostnej ale aj pracovnej atmosfére gremiálna porada Onkologického ústavu sv. Alžbety (OÚSA).



Vystúpenia konateľov ústavu na gremiálke pozitívne zhodnotili výsledky dosiahnuté nielen v uplynulom roku, vďaka ktorým je naša nemocnica dlhodobo zaradovaná medzi najlepšie a najuznávanejšie špecializované zdravotnícke zariadenia. Súčasne nastolili náročné a smelé požiadavky, ktoré sú predpokladmi pre ďalšie skvalit-

nenie starostlivosti o naše pacientky a pacientov. Zároveň vyslovili poďakovanie všetkým pracovníckam a pracovníkom ústavu za ich obetavú priamu či sprostredkovanú pomoc trpiacim a chorým. Vďaka patrí všetkým tým, ktorí usilujú o to, aby ústav poskytoval určite nielen veľmi dobrú ale aj tú najlepšiu možnú starostlivosť.

Ako pri tom okrem iného odznelo, zvlášť si pritom zaslúži vyzdvihnúť prínos sestier Rehole sv. Alžbety. Tým skôr, že pre širokú bežnú verejnosť je menej známy. Za vyše 280 rokov, počas ktorých alžbetinky u nás naplňujú svoje bohumilé poslanie, v časoch mieru, oboch celosvetových vojen či epidémií, sa im dostalo naposledy celospo-





ločenského uznania od rakúsko-uhorského cisára...

Zástupcovia vedenia ústavu: generálna predstavená Rehole sv. Alžbety sr. Mária, Mgr. Mária Raguľová, OSE, konateľ doc. MUDr. Juraj Kaušitz, CSc., a konateľ RNDr. Ing. Pavol Švec, CSc., pri príležitosti uskutočnenia výročnej gremiálky vyjadrili tiež osobne vďaku doc. MUDr. Tomášovi Lipšicovi, CSc., a Ing. Darine Veličovej za roky prá-



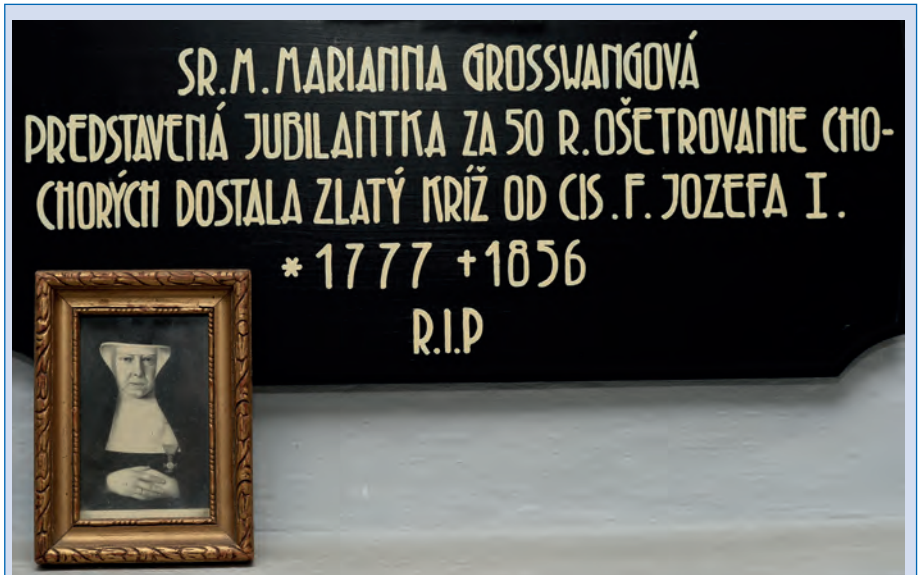
ce, ktorú vykonali vo vedení svojich oddelení Onkologického ústavu sv. Alžbety, na ktorých zostávajú ďalej pôsobiť a môžu tak uplatňovať i ďalej odovzdávať svoje bohaté skúsenosti. Vo funkciách ich nahradzujú MUDr. Zuzana Šimoníková, vedúca oddelenia hematológie a transfuziológie a Ing. Mária Vargová, vedúca oddelenia klinickej biochémie. Zhodou okolností oslávila Ing. Darina Veličová v mesiaci vydania tohto aktuálneho čísla časopisu Naša nemocnica svoje jubilejné narodeniny. V mene vedenia a všetkých pracovníkov ústavu jej do ďalších rokov obetavej práce i pekne prežitých chvíľ osobného života úprimne želáme veľa síl zdravia, pohody a spokojnosti.

Bohatý program gremiálky svojim vystúpením ozvláštnil tiež prof. MUDr. Dalibor Ondruš, DrSc. Ako hlavný zostavovateľ najmodernejšej monografie o onkologickom

ochorení\* priblížil prítomným tvorivú atmosféru jej autorského tímu i najnovšie ocenenia (viď., Naša nemocnica 4/2018, str. 9), ktoré vlni získala. Zvýšený záujem o túto hodnotnú výnimočnú publikáciu nám aktuálne potvrdila i ria-

diteľka vydavateľstva SOLEN Mgr. Katarína Pospíšilová.

\*/ Všeobecná ONKOLÓGIA, Juraj Kaušitz, Dalibor Ondruš a kolektív, vydavateľstvo SOLEN, knižná edícia MEDUCA  
Text a foto: Peter Kresánek



Sestry svätej Alžbety prišli do nášho mesta v roku 1738 z Viedne. Od začiatku pôsobenia v Bratislave sa venovali chorým a trpiacim. Prvú pacientku do improvizovanej nemocnice prijali alžbetínky 6. októbra 1738. Vlni tak uplynulo 280. rokov od začiatku ich starostlivosti o chorých v duchu sv. Alžbety. Za vyše dvestoosemdesiat rokov sa už okolo tristo sestier alžbetínok obetavo venovalo trpiacim a chorým z lásky k blížnemu. Alžbetímkam za to patrí naozaj vďaka, aj keď sa na verejné poďakovanie pre nich niekedy zabúda...

Zakladateľka alžbetínok, Apolónia Radermecherová, ktorá videla veľký vzor svojej služby chudobným chorým práve vo svätej Alžbete, si želala, aby sa služba pri chorých konala vždy z lásky. Onkologický ústav sv. Alžbety je z tohto hľadiska výnimočnou nemocnicou. Má vzor činnosti vo svätej žene, ktorá časť svojho života žila práve v tomto meste. Odkaz svätej Alžbety je živý i dnes a pôsobí najmä na všetkých tých, ktorí pracujú v ústave.

Pre najmodernejšiu diagnostiku a liečbu  
Nové špičkové rádiodiagnostické zariadenie

# Posun v 3D dimenzii

Pre interdisciplinárne využitie dvoch kliník Onkologického ústavu sv. Alžbety

Technologický vývoj nie je možné zastaviť. Onkologický ústav sv. Alžbety (OÚSA) priebežne inovuje prístrojové vybavenie všetkých pracovísk, aby poskytol pacientom a lekárom tie najmodernejšie nástroje pre diagnostiku a terapiu ochorení. Najnovšie nadobudol moderné rádiodiagnostické zariadenie Planmeca Promax 3D. Určené je pre potreby interdisciplinárnej spolupráce Kliniky stomatológie a maxilofaciálnej chirurgie a II. Rádiologickej kliniky LFUK a OÚSA, v ktorej priestoroch je inštalované.



*MUDr. et MUDr. Juraj Lysý, PhD., MHA, vedúci oddelenia čelustnej ortopédie, Klinika stomatológie a maxilofaciálnej chirurgie Onkologického ústavu sv. Alžbety a LFUK.*

(field of view), čo predstavuje zobraziteľný objem. Tu sme limitovaní práve objemom, ktorý zodpovedá približne veľkosti ľudskej lebky. Aj v rámci CBCT prístrojov od rôznych výrobcov je maximálny FOV rôzny. Len niektoré prístroje sú schopné zobrazit celú lebku. Preto sme radi, že práve naše zariadenie patrí k tejto technologickej špičke.

Obrovskou výhodou pre lekárov a pacientov je oproti CT aj spracovanie a popis snímky. Pri CT sme odkázaní na špeciálne softwarové stanice, ktoré sú k dispozícii na II. Rádiologickej klinike. Sú to v podstate veľmi výkonné a extrémne drahé počítače vybavené

Moderné rádiodiagnostické zariadenie Planmeca Promax 3D sa uplatní nielen v diagnostike ochorení ale aj pri výučbe študentov zubného lekárstva. V čom spočíva výnimočnosť tohto zariadenia? Oproti pôvodnému „röntgenu“, ktorý slúžil viac než desať rokov, je to predovšetkým prechod z 2D diagnostiky do 3D prostredia. Prístroj je samozrejme schopný zhotoviť aj všetky klasické snímky, ktoré sa stále používajú v zubnom lekárstve ako je napr. ortopantomogram (OPG). Možno sa pýtate v čom je prínos takého zobrazenia v dobe, keď máme k dispozícii vyspelé prístroje typu CT (počítačová tomografia), ktoré už dlhé roky používame aj v našom ústave a 3D diagnostika je samozrejmy štandard?

Odpoveď na túto otázku je potrebné hľadať v podstate tejto novej technológii. Prístroj nie je CT v pra-

vom slova zmysle, je to takzvané CBCT (Cone beam CT). Táto nová technológia, ktorá v dnešnej dobe zažíva prudký rozvoj, je schopná vytvoriť rovnaký 3D obraz ako CT pri použití omnoho nižšej radiačnej záťaže. Výnimočnosť nášho prístroja oproti iným zariadeniam typu CBCT je v tomto zmysle ešte ďalšia redukcia dávky v dôsledku použitia technologicky vyspelého senzoru a špeciálneho softwaru na spracovanie zobrazenia. Dávka je pri niektorých typoch zobrazení rádovo až 100-násobne nižšia oproti bežnému CT. Napríklad v špeciálnom režime ULD (ultra low dose - veľmi nízka dávka) je prístroj schopný zobrazit celú lebku v prostredí 3D s dávkou ekvivalentnou s bežnou 2D digitálnou panoramatickou snímkou (OPG). Prečo potom takéto pokročilé zariadenia kompletne nenahradia prístroje CT? Sú tu zatiaľ, žiaľ ešte technologické obmedzenia v zmysle FOV

špeciálnym programom na komplexné spracovanie CT záznamu. K prístroju Planmeca dodávateľ poskytol špeciálny software, ktorý je možné nainštalovať aj na výkonnejšie štandardné počítače. Onkologický ústav sv. Alžbety nadobudol viacero takýchto výkonných počítačov a vybavil nimi jednotlivé oddelenia stomatologickej kliniky. Takto je možné realizovať spracovanie záznamu priamo pri kresle, čo výrazne zefektívňuje prácu a skracaje čas stanovenia diagnózy.

Aby sme ešte viac priblížili možnosti nového prístroja, budeme sa v nasledujúcich riadkoch venovať jednotlivým typom zobrazení a ich využitiu v diagnostike a terapii. Zariadenie Planmeca Romexis 3D je samozrejme schopné zhotoviť všetky klasické 2D zobrazenia používané v zubnom lekárstve. Základom je snímka OPG - ortopantomogram. Patrí k zlatému štandardu v stomatologickej diagnostike. Zhotovuje sa v rámci prevencie, diagnostiky a sledovania vývoja ochorení ako sú napr. zubný kaz, parodontitída,

poskytuje prehľad o vývoji chrupu u detí, zhotovuje sa aj v rámci stomatochirurgie pri úrazoch, zápalových alebo onkologických ochoreniach. Ďalej je to kefalometrická snímka. Tá je potrebná pre posúdenie polohy zubov a tvaru čelustí pri stanovení správnej diagnózy a voľbe adekvátneho liečebného postupu pri liečbe ortodontických anomálií „zubnými strojčkmi“. Taktiež je to snímka temporomandibulárneho kĺbu, ktorá sa používa v diagnostike jeho ochorení.

V rámci 3D diagnostiky sú k dispozícii rôzne modalities od detailného zobrazenia malej oblasti vo veľmi vysokom rozlíšení až po snímku celej lebky.

3D zobrazenie celej lebky má predovšetkým význam pre diagnostiku čelustno-ortopedických anomálií. Kefalometrická snímka poskytuje informácie o vertikálnych a sagitálnych (predozadných) charakteristikách lebky, ale chýba nám informácia o transverzálnych (pravo-ľavých) pome-

roch. Tá je potrebná predovšetkým pri posúdení miery asymetrie pri vrodených alebo získaných poruchách rastu čelustí pri plánovaní ich ortodontickej, alebo ortodonticko-chirurgickej korekcie. Naš prístroj je v režime ULD (ultra low dose - veľmi nízka dávka), schopný zhotoviť snímku v dávke adekvátnej so snímkom OPG. Zároveň je potrebné povedať, že softwarové spracovanie umožňuje z takejto snímky vyabstrahovať aj štandardné zobrazenia - OPG, kefalometrická snímka. Z tohto hľadiska sa javí ako racionálne prejsť z klasickej schémy zhotovenia dvojice snímok OPG a kefalometrická snímka čisto na zhotovenie 3D snímky.

Menšie zobrazenia je možné využiť na rôzne účely. Pri výskyte patologických stavov ako sú napríklad cysty, nádory, nevyrastené zuby je často potrebné pochopiť vzájomné anatomické súvislosti s okolitými tkanivami. To je ideálne práve v zobrazení 3D. Lekár si dokáže vytvoriť presnú predstavu o lokalizácii procesu, čo mu uľahčí napr. plá-



3D zobrazenia lebky zásadným spôsobom zlepšujú diagnostiku a terapiu ochorení v maxilofaciálnej chirurgii a čelustnej ortopédii.



Unikátny modul Proface zhotovuje 3D fotografie tváre buď ako súčasť 3D rtg vyšetrenia, alebo aj samostatne.



súčasť 3D rtg vyšetrenia, alebo aj samostatne. Planmeca je zatiaľ jediný výrobca, ktorý takúto možnosť ponúka. 3D fotografia sa stále častejšie objavuje v softwarových riešeniach ako sú simulácie výzoru pacienta po chirurgickej korekcii rastových anomálií čelustí, alebo aj protetickej sanácií chrupu.

Napriek tomu, že zariadenie používame len od novembra 2018, lekári si veľmi rýchlo zvykli aj na nové možnosti 3D diagnostiky. Nachádzajú uplatnenie v každodennej praxi a prispievajú ku zefektívneniu diagnostiky a terapie pacientov na Klinike stomatológie a maxilofaciálnej chirurgie. V súčasnosti je možné po absolvovaní vyšetrenia zaznamenať jeho výstup na nahrávacie médium aj so špeciálnym softwarom na jeho prehliadanie, čo umožňuje pacientom poskytnúť toto vyšetrenie aj spolupracujúcim

*Alžbeta Víghová, rádiologická asistentka, II. Rádiologická klinika Onkologického ústavu sv. Alžbety a LFUK.*

novanie chirurgického zákroku. Na základe snímku vie zvoliť najefektívnejší postup. Pre pacienta to znamená menší rozsah, kratší čas výkonu a často aj skrátenie doby hojenia.

K dispozícii je aj špeciálne zobrazenie pre plánovanie zubných implantátov. To umožňuje presne zistiť anatomické pomery ako je napríklad priebeh ciev a nervu v sánke, hrúbku kosti v mieste aplikácie čím je umožnené presnejšie plánovať chirurgický postup, znížiť riziko komplikácií počas a po aplikácií implantátov a taktiež predĺžiť ich životnosť.

Špeciálny režim zobrazenia TMK (temporomandibulárneho kĺbu) v 3D umožňuje presnejšiu diagnostiku poškodenia kĺbu v rámci jeho ochorení.

Náš prístroj je vybavený aj špeciálnym, tzv. endomódom. V tomto režime je možné malý objem tkaniva zobraziť v 3D vo veľmi vysokom rozlíšení až 75 mikrometrov. Uplatnenie si nachádza v endodontcii – ošetrení kanálikov v zubných koreňoch, kde pomáha pri diagnostike atypického priebehu, alebo prítomnosti neštandardných rozvetvení koreňového kanálka. V týchto prípadoch je možné v en-

domóde presne zobrazíť priebeh kanálikov a lepšie sa tak pripraviť na ich ošetrenie.

Unikátnosť prístroja Planmeca Pro-max 3D dopĺňa aj prítomnosť modulu Proface. Je to možnosť zhotovenia 3D fotografie tváre buď ako



*Kefalometrická snímka pre posúdenie polohy zubov a tvaru čelustí pri stanovení správnej diagnózy a voľbe adekvátneho liečebného postupu pri liečbe ortodontických anomálií „zubnými strojčkami“.*

lekárom mimo nášho ústavu v rámci interdisciplinárnej spolupráce.

Na záver by sme sa chceli poďakovať vedeniu Onkologického ústavu sv. Alžbety, že prijalo rozhodnutie o nadobudnutí nového špičkového rádiodiagnostického zariadenia pre interdisciplinárne využitie hneď na dvoch klinikách Onkologického ústavu sv. Alžbety.

Poďakovanie patrí aj tým, ktorí sa podieľali na výbere najvhodnejšieho prístroja, pretože to predstavovalo veľké osobné nasadenie pri štúdiu materiálov v neprehľadnej ponuke rôznych podobných zariadení.

Taktiež ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na inštalácii, eliminovaní sprievodných problémov a konečnom doladení nového zariadenia Planmeca Promax 3D, čo spravidla vždy sprevádza spustenie



*Zariadenie Planmeca Romexis 3D je samozrejme schopné zhotoviť všetky klasické 2D zobrazenia používané v zubnom lekárstve, základom je snímka OPG – ortopantomogram.*

takéhoto komplikovaného prístroja.

Na konci snaženia je aj v tomto prípade lepšie liečený pacient. To je naše poslanie, ktoré sa snažíme naplňať.

**Text:** MUDr. et MUDr. Juraj Lysý, PhD., MHA; MUDr. Bohuslav Novák, PhD.; MUDr. Taras Feltsan,

PhD., MPH; MDDr. Soňa Pintešová; MDDr. Nora Kelecsényiová; MDDr. Martina Sirotková; MUDr. Alexandra Habajová; MDDr. Katarína Hrbáčiková; doc. et doc. MUDr. Viera Lehotská, PhD.

**Foto:** Peter Kresánek, zobrazenia archív autorov

# Len overené originálne lieky

V lekárni Onkologického ústavu sv. Alžbety už dostanete, po špeciálnom skenovaní 2D kódu (QR kódu), len overené originálne lieky. Je to náš ďalší príspevok ku zvyšovaniu kvality starostlivosti o onkologického pacienta a ďalších pacientov, ktorí využívajú naše služby. V našich štyroch prevádzkach: Lekáreň Hollého, Nemocničná lekáreň, Riediareň a Pobočka lekárne Špitálska ulica sme zaviedli nový rutinný postup zvyšovania kvality a bezpečnosti lekárenskej starostlivosti.



Vstúpili sme pri tom do siete národného overovateľa originality liekov s prepojením na Európsku úniu. Vyžiadalo si to okrem iného inštaláciu nového softvéru, nadobudnutie nových skenerov a samozrejme zvládnutie našimi pracovníčkami pri výdaji liekov niekoľko úkonov navyše.

Uvedené štyri prevádzky Lekárne sv. Alžbety nášho ústavu (spolu 11

magistrov farmácie, päť farmaceutických laborantov a tri sanitárky) ročne obslúžia okolo 110-tisíc pacientov, čo je asi 42 % zo všetkých 261-tisíc ambulantne v Onkologickom ústave sv. Alžbety vyšetrených.

Každý pacient ústavu si v prevádzkach našej lekárne môže uplatniť 3-percentnú zľavu na zakúpený doplnkový sortiment. Využívaním

služieb Lekárne sv. Alžbety pomáhate sprostredkovane zvyšovať úroveň starostlivosti o pacientov nášho ústavu.

**Text:** RNDr. Tibor Zonnenschein, zodpovedný farmaceut Onkologický ústav sv. Alžbety

**Foto:** Peter Kresánek

# Rok prevencie

Za účasti odborníkov z Onkologického ústavu sv. Alžbety



Rakovina je druhou najčastejšou príčinou úmrtia na Slovensku. Každý rok u nás pribudne, podľa neúplnej štatistiky, 30-tisíc chorých na rakovinu. Reálne ich môže byť až o tretinu viac, keďže štatistika vychádza z hlásení, ktoré posielala do Národného onkologického registra len 65 % lekárov.

**P**o vlaňajšej celoslovenskej informačnej kampani sa tohto roku, označeného za „Rok prevencie“ už začalo pre predchádzanie a liečbu onkologických ochorení adresné pozývanie ľudí na preventívne prehliadky, známe ako skrining. Pri zavedení a realizácii skriningu na Slovensku sa podieľa významnou mierou tiež Onkologický ústav sv. Alžbety (OÚSA), kde okrem iného z iniciatívy jeho konateľov už skôr začal, napríklad skrining zameraný na prevenciu kolorektálneho karcinómu, ktorý pripravil gastroenterológ MUDr. Rudolf Hrčka CSc. Problematike skriningu sa dlhodobo venujú viaceré osobnosti ústavu, okrem iných prof. MUDr. Stanislav Špánik, CSc., štátny tajomník MZ, prednosta Internej onkologickej kliniky OÚSA; doc. et. doc. MUDr. Viera Lehotská, PhD., prednostka a primárka II. Rádiologickej kliniky LF UK a OÚSA; MUDr. Alena Kállayová z Preventívneho centra OÚSA a ďalší.

Vďaka skriningu môže lekár odhaliť vážne ochorenie v štádiu, keď sa ešte dá úspešne liečiť. Kto však na prehliadku nepríde, riskuje nielen zdravie ale môže sa tiež stať, že zdravotné poisťovne mu nepreplatia v prípade ochorenia potrebnú drahú liečbu. Náklady na prevenciu totiž predstavujú niečo vyše 200 eur na jedného poistenca. Pri neskoro zistenom, už rozvinutom ochorení, môžu vzrásť až na päť tisíc eur, či zvýšiť sa ešte ďaleko viac...

Ako prvý sa na Slovensku začal počiatkom nového roka skrining rakoviny hrubého čreva a konečníka. Dvadsaťtisíc vybraným osobám pilotnej vzorky starším ako 50 rokov už zdravotné poisťovne zaslali obálky s testom na skryté (okultné) krvácanie v stolici. Zisťovanie výskytu rakoviny prsníka plánujú spustiť v apríli. Cieľovou skupinou pre zistenie rakoviny prsníka budú ženy vo veku 50 až 69 rokov. Skrining na včasné odhalenie rakoviny krčka maternice odštartuje v júni. Nárok naň budú mať ženy vo veku 23 až 64 rokov..

„Každý z oslovených by mal využiť túto možnosť a nenechať obálku ležať doma na poličke. Pomocou skriningu sa dá onkologické ochorenie u pacienta podchytiť čo najskôr. Len tak môžeme zvýšiť úspešnosť liečby a šancu na uzdravenie,“

objasňuje ministerka zdravotníctva (MZ) doc. MUDr. Andrea Kalavská, PhD.

Ako pripomína prof. MUDr. Stanislav Špánik, CSc., štátny tajomník MZ, prednosta Internej onkologickej kliniky Onkologického ústavu sv. Alžbety a TU, aj tí, ktorí nie sú na skrining priamo poštovou zásielkou pozvaní, môžu o test požiadať svojho všeobecného lekára v rámci preventívnej prehliadky. Absolvovať napríklad test na okultné krvácanie raz za dva roky majú nárok muži a ženy nad 50 rokov. To je práve tá veková skupina, v ktorej je aj výskyt rakoviny hrubého čreva a konečníka najčastejší.

Špecialistka pre mamodiagnostiku a skrining (skrining rakoviny prsníka) MUDr. Alena Kállayová z Preventívneho centra Onkologického ústavu sv. Alžbety pripomína, že netreba čakať na prvé príznaky ochorenia a skrining je podľa nej ideálnou formou jeho odhalenia: „Máme moderné, účinné a spoľahlivé medicínske prístroje s minimálnou radiačnou záťažou pre organizmus, sú prísne kontrolované a najmä sú tu preto, aby pomáhali.“ Zároveň upozorňuje, že veľa žien



na Slovensku je diagnostikovaných už s pokročilou rakovinou prsníka a v priemere okolo 300 žien na Slovensku zomiera zbytočne.

Preventívne prehliadky sú zadarmo, pričom zamestnanci pri nich môžu využiť nárok na platené voľno pri návšteve lekára poskytované v rozsahu do siedmich kalendárnych dní v roku. Preventívnu prehliadku má v stanovených lehotách určite každý absolvovať. Inak riskuje, že prípadné vážne ochorenie mu zistia až v štádiu, keď už bude na úspešnú liečbu neskoro.

Riziká rakoviny sa dajú okrem iného znížiť nielen ak pravidelne absolvujete skríniny rakoviny hrubého čreva, či prsníka a krčka maternice. Podľa odporúčení lekárov tiež nefajčite a majte doma aj v práci nefajčiarske prostredie;

udržujte si zdravú telesnú hmotnosť; hýbte sa každý deň, obmedzte čas strávený sedením; zdravo sa stravujte; obmedzte pitie alkoholu, najlepšie ak s ním úplne prestanete; vyhýbajte sa prílišnému slnečnému žiareniu a nepoužívajte soláriá; na pracovisku sa chráňte pred rakovinovými látkami; preverte, či nie ste doma vystavení silnému prírodnému žiareniu z radónu; ak je to možné, dojdite čo najdlhšie a vysaďte substitučnú hormonálnu terapiu; prípadne zaočkujte sa proti hepatitíde B a dajte svoje deti včas zaočkovať proti ľudskému papilomavírusu (HPV).

Text a foto: Peter Kresánek

## Ako funguje skríniny

Príslušná poisťovňa pošle svojmu poistencovi list, v ktorom mu oznámi, že by mal ísť na vyšetrenie, lebo je v skupine, ktorej hrozí rakovina. Napríklad pri rakovine prsníka majú ženy už dnes bezplatnú mamografiu od veku 40 rokov, väčšina z nich však o tom ani nevie. Neskôr sa počíta tiež so zavedením aj ďalších skríninogov nádorových ochorení, ústnej dutiny, obličiek, pľúc a pankreasu.

## Rakovina prsníka

Najčastejšie nádorové ochorenie Sloveniek, ktoré čoraz častejšie postihuje aj mladšie ženy. Pozvánku na skríniny dostanú každé dva roky ženy vo veku od 50 do 69 rokov. V mamografických centrách im preskenujú prsníky.

## Rakovina hrubého čreva

Poistencom nad 50 rokov sa urobí test na neviditeľné okultné krvácanie každé dva roky. Ak bude test

pozitívny, pacienta pošlú na kolonoskopiu. Nárok na bezplatné vyšetrenie je aj teraz, ale využíva ho len málokto.

## Rakovina krčka maternice

Lekár ženám vo veku 23 až 64 rokov v rámci skríniny vezme ster z krčka maternice na mikroskopické vyšetrenie. Prvé dva odbery sa robia raz za rok. Zavádza sa aj bezplatné očkovanie proti HPV vírusu u 12 ročných dievčat a chlapcov.

# Príbeh Amazonky Evy

Častým hosťom, na stretnutiach s pacientkami v Onkologickom ústave sv. Alžbety, či rôznych pripravovaných spoločných dobročinných a osvetových podujatiach je aj Eva z Občianskeho združenia Amazonky. Sama na neskoré diagnostikovanie rakoviny doplatila. Všetko začalo pred siedmimi rokmi, keď si v prsníku našla hrčku a neabsolvovala potrebné vyšetrenie. Pritom ženy staršie ako 40 rokov by mali navštevovať predovšetkým mamograf, pretože tkanivo ich prsníkov má inú hustotu a sonograf si so všetkým neporadí a neobjaví to. Zbytočné vyčkávanie sa neobišlo bez následkov. Ku kompetentnému lekárovi som sa dostala až deväť mesiacov po tom,

čo som si objavila hrčku. A pritom ak už je hmatateľná hrčka, znamená to, že v prsníku sa možno aj dva roky už dejú nežiaduce zmeny. Čakal ju chirurgický zákrok, musela podstúpiť chemoterapiu, rádioterapiu, biologickú a hormonálnu liečbu. Onkológovia ju zachraňovali v situácii, ktorá už bola veľmi vážna. Na základe vlastných skúseností apeluje na zdravé ženy, aby neodmietali a ani nepodceňovali mamografické vyšetrenie. Teší ju, že tisíce pacientov môže zachrániť štátom riadený celoplošný skríniny keďže v roku 2019 sa začala sledovať riziková skupina ľudí, ktorí majú najvyššiu šancu dostať onkologické ochorenia.

# Dobré očakávania

## Proti rakovine intenzívnejšie aj medzinárodne

Rok 2018 potvrdil dobré očakávania pre budúcnosť: boj s rakovinou a pomoc onkologickým pacientkam a pacientom i všetkým tým, ktorých sa toto ochorenie dotýka, nielen na miestnej regionálnej ale tiež na medzinárodnej úrovni sa povedie ešte intenzívnejšie. Účinne tomu majú prispieť aj viaceré, kulminujúce najmä na sklonku vlaňajšieho roka významné medzinárodné podujatia a aktivity, ktoré sa venovali súčasnej a budúcej stratégii kontroly rakoviny vo svete a v Európe. Bežným čitateľkám a čitateľom nášho časopisu sa môžu javiť príliš vzdialené. Opak je však pravdou. Prinášajú poznanie, že do snaženia o predchádzanie a elimináciu onkologického ochorenia sa zapája i spája stále viac a účinnejších subjektov a faktorov. Zároveň vytvárajú predpoklady pre ešte intenzívnejšiu a účinnejšiu pomoc všetkým, ktorí sa s týmto ochorením stretnú.



*Zakladateľka a prezidentka neziskovej organizácie Liga proti rakovine MUDr. Eva Širacká, DrSc., podľa dostupných údajov je prvou ženou, ktorá sa na Slovensku venovala rádioterapii. Získala viacero štátnych vyznamenaní, medzi nimi Pribrinov kríž I. triedy či Rad L. Štúra III. triedy. Je prvou Európankou, ktorej Svetová zdravotnícka organizácia udelila Sakakawa Health Prize a Parlament EÚ ju vymenoval za Občianku Európskej únie vďaka jej celožitnej práci v onkológii.*

správy, poisťovní a s porozumením verejnosti. V kontexte s tým ECL pripravuje vydanie atlasu onkologickej rehabilitácie. Nebudú v ňom chýbať ani početné projekty Ligy proti rakovine na Slovensku v psychosociálnej oblasti, ktoré s pomocou príjmu zo Dňa narcisov a s podporou partnerov už viacero rokov úspešne realizuje.

Druhá z nich pracovná: **Skupina TASK FORCE**, rieši už viacero rokov prístup k inovátnym liekom

**M**edzi najvýznamnejšie vlaňajšie aktivity orientované zvlášť na pomoc onkologicky chorým patrili **Svetový kongres o rakovine (UICC)**. Konal sa za účasti 2 560 odborníkov a delegátov zo 150 krajín sveta (vrátane Slovenska) počas októbra 2018 v Kuala Lumpur, hlavnom meste Malajzie. Za cieľ mal predovšetkým posilniť multidisciplinárne aktivity smerujúce k odstráneniu narastajúceho bremena rakoviny na národnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni. Poskytol tiež príležitosť pre rozvoj spolupráce, získanie nových informácií od významných expertov zo všetkých oblastí súvisiacich s rakovinou, sprostredkoval inovatívne prístupy a rozvinul multisektorovú spoluprácu.

...

Podobnú náplň programu obsahovalo **Valné zhromaždenie Asociácie európskych líg proti rakovine 2018 (ECL)**, ktorého sa zúčastnilo 22 národných líg a spoločností. Spojené bolo so stretnutiami dvoch pracovných skupín, ktoré riešia závažné aktuálne problémy vo vzťahu

k danej problematike a tiež s odbornou konferenciou.

Prvá z pracovných skupín: **Skupina na podporu onkologických pacientov (PSWG)** sa venuje otázkam ako je odstránenie diskriminácie onkologických pacientov, ich návrat do pracovného procesu, prístup k poisteniu a k finančným službám. Zároveň sa zasadzuje za presadenie komprehensívnej psychosociálnej podpory, nazvanej onkologická rehabilitácia, ktorej cieľom je najmä zlepšenie kvality života ľudí postihnutých rakovinou. Prehľad aktivít v tejto oblasti ukázal, že počet ľudí, ktorí žijú s rakovinou alebo ju prežívajú narastá, ale riešeniu ich početných problémov a potrieb sa nevenuje dostatočná pozornosť. Rozhodujúci činitelia v tejto oblasti by si mali uvedomiť, že k zlepšeniu tejto situácie bude potrebné vytvoriť reťazec projektov zdravotnej a psychosociálnej starostlivosti, s účasťou ľudí postihnutých rakovinou, odborníkov v onkológii a v iných disciplínach, s pomocou výskumu, s financovaním zo strany štátnej



pre onkologických pacientov. Na stretnutí prezentovala výsledok svojej práce v dokumente „Biela kniha - hovorme o dostupnosti liekov pre onkologických pacientov v Európe“, ktorý bol predložený Európskemu parlamentu. V knihe sa uvádza, že v uplynulých desaťročiach sa dosiahol značný pokrok v liečbe pacientov, ale ešte stále sú veľké rozdiely v dostupnosti inovatívnych liekov v rôznych štátoch Európy a aj v ich regiónoch. Je to spôsobené ich vysokými cenami, výrobou a distribúciou, záťažou štátneho rozpočtu v zdravotníctve či realizovanou úhradou poisťovňami. V Bielej knihe sú uvedené možnosti, ktorými by mohli rozhodujúci činitelia dosiahnuť zlepšenie v dostupnosti liečby vysokej kvality. Jednou z nich je vytvorenie férovej spolupráce medzi vládami a farmaceutickými spoločnosťami s účasťou multilaterálnych alebo bilaterálnych partnerov. Slovenská Liga proti rakovine už poskytla tento dokument pani ministerke zdravotníctva a viacerým odborníkom v onkológii, aby boli o tomto programe informovaní a mohli sledovať jeho ďalší vývoj v spolupráci so Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO).

•••

Súčasťou Valného zhromaždenia ECL 2018 bola tiež **Konferencia – Kvalita onkologickej starostlivosti**, ktorá sa v troch sekciách venovala aktuálnym problémom:

1. Rozvoj kvality onkologickej starostlivosti

Jednou z perspektívnych možností je zaviesť systém certifikovaných centier, ktorý sa veľmi osvedčil v Nemecku a stal sa vzorom i pre iné európske štáty.

Široká diskusia riešila problematiku výskumu, v ktorej viacerí účastníci vyslovili názor, že členské Ligy ECL by mali zvážiť, či budú výskum, ktorý je finančne veľmi náročný, podporovať, keďže dostáva veľkú podporu z grantov a iných EU fondov, a malé príspevky, ktoré si Ligy môžu dovoliť, nemusia priniesť oča-

kávaný efekt. Prijal sa návrh, aby sa urobil prieskum medzi členmi ECL, kto, koľko a na aký výskum prispieva.

2. Dostupnosť onkologických liekov  
Účastníci konferencie konštatovali, že vo všetkých štátoch treba vyvíjať úsilie, aby inovatívne lieky boli prístupné. Pracovná skupina ECL TASK FORCE, ktorá pripravila Bielu knihu preto bude pokračovať v príprave ďalších podkladov a argumentov, ktorými bude lobiť v EK a EU.

3. Alternatívna liečba

Prednáška o alternatívnej liečbe vyvolala kontroverznú diskusiu. Podľa niektorých by sa nemalo označenie „alternatívna liečba“ vôbec používať, lebo zväzda pacientov odmietnuť klasickú a vedecky overenú liečbu a stať sa často obeťou neseriózných liečiteľov a šarlatánov. V súvislosti s tým sa ukazuje vhodné poskytovať viac informácií o doplnkovej alebo komplementárnej liečbe, podloženej výsledkami výskumných štúdií. Napriek viacerým argumentom o jej benefitoch, mnohí zúčastnení sa vyjadrili voči takejto liečbe veľmi rezervovane.

•••

Valné zhromaždenie ECL 2018 okrem iného tiež prijalo stratégiu pre rok 2019, pričom sa ráta s rozšírením aktivít v nasledujúcich oblastiach: 1. Advokácia, lobovanie pre prijímanie politík pre zlepšenie prevencie a manažmentu onkologických ochorení; 2. Podpora zdravia a prevencia onkologických ochorení intenzívnou propagáciou Európskeho kódexu proti rakovine; 3. Podpora skríningu; 4. Rozvíjanie aktivít pre lepšiu dostupnosť liekov (Biela kniha, odborné podujatia); 5. Podpora onkologických pacientov rozvíjaním programu Onkologická rehabilitácia a podpora starostlivosti v domácom prostredí. Účastníci zhromaždenia zároveň rozhodli, že sa zrealizuje prieskum o podpore výskumu členmi ECL na národnej úrovni. Za prezidenta ECL bol znovuzvolený Sakari Karjalainen.



*Liga proti rakovine tohto roku organizuje svoju tradičnú zbierku, ktorá sa koná jedinýkrát v roku – Deň narcisov – vo štvrtok, 11. apríla 2019.*

•••

Aktivizujú sa aj **poslanci Európskeho parlamentu v skupine proti rakovine MAC (MEPs AGAINST CANCER)**. Skupina MAC (založená v roku 2005) združuje v súčasnosti okolo 40 europoslancov. Pred blížiacimi sa voľbami do Európskeho parlamentu (na Slovensku sa očakávajú v sobotu 25. mája) predložili angažovaný program boja proti rakovine **Manifest Mission possible**.

Skupina MAC iniciuje celoeurópsku spoluprácu zákonodarných orgánov v troch dôležitých oblastiach ovplyvňovania rakoviny v Európe: 1. Prevencie ako kľúča k udržateľnému rozvoju programu proti rakovine; 2. Zaisťovania prístupu k vysoko kvalitnej liečbe; 3. Zlepšenia psychosociálnej starostlivosti o ľudí, ktorí majú alebo mali rakovinu a ich opatrovateľov. Podrobné informácie o Manifeste sú prístupné na [www. MEPs Against Cancer.eu](http://www.MEPs Against Cancer.eu).

Veľmi dúfame, že aj naši novozvolení europoslanci zo Slovenska sa stanú aktívnymi členmi skupiny MAC a podporia túto iniciatívu.

MUDr. Eva Siracká, DrSc.

Foto: Peter Kresánek, archív

# Súčasný človek v konfrontácii s utrpením a smrťou

Jednou z charakteristík našej doby je mimoriadne rýchly rozvoj technológií, ktoré sa dotýkajú nielen medicíny a všetkých vedeckých oblastí, ale aj každodenného života. Dnešná medicína, okrem iného, umožňuje oddialiť smrť nevyliciteľne chorých, avšak s použitím drahých a zložitých prístrojov. Zdravotnícki pracovníci, na jednej strane, musia čeliť vážnym etickým otázkam, ktoré sú s tým spojené a, na strane druhej, musia odolávať rôznym tlakom, ktorým ich vystavujú komunikačné prostriedky, často šíriace aj falošné a neopodstatnené informácie o ľudskom živote a o pravých možnostiach medicínskej vedy.

Okrem toho, stále narastajú snahy predlžovať ľudský život za každú cenu, ako sa o to snažia transhumanisti a posthumanisti. Je pochopiteľné, že z tohto pohľadu bolesť, utrpenie, a hlavne smrť, sa nechcú ani vidieť ani prijať. V dôsledku toho sa odporúča jednoduchý prístup: to, čo sa nedá kontrolovať, čo je neisté svojím priebehom alebo dôsledkami, čo ohrozuje terajší alebo budúci život, čo vyvoláva obavy alebo strach a čo presahuje osobnú ľudskú skúsenosť, to sa vytláča z povedomia a radikálne sa odmieta. To je postoj vedecko-technologickej a postmodernej mentality, ktoré sú typické pre terajšiu západnú, a teda aj našu, kultúru.

Vzhľadom na aktuálnosť a šírku problematiky, tento príspevok sa zameriava iba na ponímanie utrpenia a smrti v súčasnom západnom kultúrno-sociálnom prostredí a na základné línie postoja katolíckej Cirkvi. Utrpenie: problém či tajomstvo? Z hľadiska etymologického, utrpenie (lat. *sufferentia* – znášanie, trpezlivosť; lat. *sufferre*, *subferre* – niesť, nosiť, znášať, pociťovať, prechovávať niečo pod, tal. *sofferenza*, *soffrire*) znamená znášanie, nesenie, pociťovanie bolesti, zármutku, starosti

alebo námahy. Pre orientačné naznačenie problematiky uvedieme, že ľudské utrpenie – ako to tvrdí svätý Ján Pavol II. – sa prejavuje „rozličnými spôsobmi, do ktorých lekárstvo ešte nevniklo, a to ani vo svojich najvyspelejších vymoženostiach. A to preto, že utrpenie má oveľa väčší dosah ako choroba; je oveľa zložitejšie a zároveň hlbšie zapúšťa korene do ľudskej prirodzenosti.“<sup>1</sup> Na tomto mieste však odhliadame od fenomenológie a hermeneutiky utrpenia. Aj keď ich prístupy sú mimoriadne dôležité, zaujímavé a univerzálne, treba odkázať na širokú a detailnú analýzu mnohých autorov.

Je vhodné poukázať na skutočnosť, že existuje telesné a duchovné utrpenie, ktoré odrážajú telesnú a duchovnú zložku ľudskej bytosti. Pojmy „bolesť“ a „utrpenie“ sa môžu chápať v určitom zmysle ako rovnoznačné. Telesné utrpenie však vyjadruje „bolesť tela“, kým „duchovné“ alebo

„morálne utrpenie“ vyjadruje „bolesť ducha“. Ako je dobre známe, to druhé je závažnejšie, hlbšie, dlhšie trvá a ťažšie sa lieči.<sup>2</sup> Na jednej strane, utrpenie nás presahuje a vymyká sa úplnému pochopeniu. Odkazuje na osobnú skúsenosť, ktorá sa nedá ani vyjadriť ani tlmočiť. Keby niekto chcel niečo tvrdiť o utrpení, ale bez osobnej skúsenosti, vystavuje sa riziku, že jeho postoje zostanú neprimerané a povrchné. Na druhej strane, ani ten, kto je poznačený osobnou skúsenosťou utrpenia, nedokáže vystihnúť jeho podstatu. Kam by sa teda uvedená otázka dala zaradiť: k problému alebo k tajomstvu?

Ide o to, z akého pohľadu sa na túto skutočnosť dívame. Keď sa na utrpenie hľadí z pohľadu filozofie, javí sa ako problém, ktorý je výzvou pre ľudský rozum. Keď sa však o ňom uvažuje z pohľadu teologického (a teda kresťanského), utrpenie sa presúva na rovinu tajomstva. Ide o tajomstvo, ktoré je provokáciou aj pre teológiu aj pre filozofiu, pre vieru i pre rozum. Avšak aj pre toto tajomstvo možno získať svetlo a pomoc. Ako je známe, utrpenie je odvekým problémom ľudstva. Preto sa nemožno diviť, že ohľadom tejto otázky existuje rôznorodosť a množstvo filozofických a teologických prístupov, ktoré nemôžu byť predmetom našej úvahy. Kresťanská antropológia a teológia sa však stretávajú v kristologickom rozmere, ktorý poukazuje na hlboké a nové významy utrpenia.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> JÁN PAVOL II., *Apoštolský list Salvifici doloris O kresťanskom zmysle ľudského utrpenia* (11. februára 1984), Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1998, č. 5. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov> (Prístup: 3. marca 2019).

<sup>2</sup> Por. JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, č. 5. (Prístup: 3. marca 2019).

<sup>3</sup> Por. S. CIPRESSA, „Sofferenza“, In: E. Sgreccia – A. Tarantino (Eds.), *Enciclopedia di Bioetica e Scienza Giuridica*, Vol. XI, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 2017, ss. 470-488, tu 470-474.



*Bazilika svätého Mikuláša (aj Dóm sv. Mikuláša alebo Hrubý kostol). Ilustračná olejomalba trnavského chrámu je z 61. výstavy „Umenia, ktoré lieči“ v Onkologickom ústave sv. Alžbety, ktorú pripravil Ján Pavelský.*

„Desakralizácia života“ – Ako sa však utrpenie naozaj vníma v súčasnej západnej kultúre? Kardinál Elio Sgreccia, zakladateľ talianskej personalistickej bioetiky, reálne a trpezlivo charakterizuje jej postoj voči utrpeniu, a v konečnom dôsledku, aj voči smrti: „Odpoveď sekularizovaného sveta na utrpenie je veľmi presná: je ňou odmietnutie. To znamená, že proti utrpeniu treba bojovať a zvíťaziť nad ním všetkými spôsobmi, a keď už nie je možné dosiahnuť uzdravenie, treba odmietnuť život a spôsobiť smrť“<sup>4</sup>. Je to prejav chladného a cynického utilitarizmu, ktorý nemá zmysel pre transcendentno a dôstojnosť ľudského života ani v utrpení ani v zomieraní. Chýbanie solidarity voči slabým a chorým je podporované rôznymi filozofickými, sociálnymi a kultúrnymi prúdmi a záujmami, do ktorých sú zapojené „aj medzinárodné inštitúcie“, čo ve-

<sup>4</sup> E. SGRECCIA, „Utrpenie a smrť v súčasnej kultúre“, In: Kongregácia pre náuku viery (Ed.), *O eutanázii. Texty a komentáre*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2017, ss. 39-55, tu 43. Kurzívka je v origináli.

die k „objektívnemu ‚sprisahaniu proti životu‘“, ako to napísal Ján Pavol II. ešte v roku 1995.<sup>5</sup> Logickým dôsledkom nemôže byť nič iné ako diskriminácia a ničenie ľudských životov – pravá „kultúra smrti“ alebo „kultúra skartovania“<sup>6</sup>, ako ju nazýva pápež František.

Francesco D'Agostino, profesor filozofie práva a člen talianskej Národnej komisie pre bioetiku pri Predsedníctve rady ministrov, poukazuje na proces „desakralizácie bolesti“ a „desakralizácie smrti“, ktoré majú účinne prispieť k „desakralizácii života“. Autor pod pojmom „desakralizácie“ nechápe náboženskú víziu

<sup>5</sup> JÁN PAVOL II., *Encyklika Evangelium vitae O hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života* (25. marca 1995), Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1995, č. 17. Kurzívka je v origináli.

<sup>6</sup> PÁPEŽ FRANTIŠEK, *Posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia o láske v rodine*, (tal. orig. *Esortazione apostolica postsinodale Amoris laetitia sull'amore nella famiglia*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2016, slov. preklad: M. Kramara), Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2016, č. 191.

života, ale „naturalizáciu“ – zbavenie tajomstva, čo v podstate znamená „vyprázdnenie zmyslu“ alebo stratu zmyslu pre tieto výsostne ľudské skutočnosti. Je to dôsledok sekularizácie, technologického a nihilistického ovládnutia spoločnosti s relativizáciou hodnôt, ktoré su typické pre rozvinuté spoločnosti. V tomto prístupe choroba sa redukuje iba na zúžený klinický rozmer, ktorý ju oddeľuje od osobného a duchovného prežívania. Utrpenie netreba vysvetľovať, ale má sa chápať ako naliehavá situácia, ktorú treba definitívne vyriešiť. Inými slovami: odstrániť všetkými prostriedkami. Vzhľadom na jednotlivca i na celú spoločnosť, bolesti sa treba vyhnúť a potlačiť ju za každú cenu. Okrem toho, utrpenie sa vníma ako niečo neprístojné, nevhodné pre oko verejnosti, a preto ho treba „odložiť“, „skryť“ vo svojom súkromí, lebo sa protíví laickému princípu „kvality života“.<sup>7</sup>

Materialistická, utilitaristická a hedonistická vízia zdravia uprednostňujú ideologický koncept „kvality života“, ktorému podmieňujú aj samotné právo na život. Podľa E. Sgrecciu: „Aj technologická kultúra poznamenáva súčasnú kultúru v globalizovanom svete a podčiarkuje jej ‚sekulárny‘ charakter: predovšetkým navrhuje prostriedky na ovládnutie a potlačenie choroby a utrpenia. V technologickej ére je utrpenie objektivizované, definované a zhodnotené ako škoda, bez ohľadu na jeho subjektívnosť a interioritu, a je považované za objekt, ktorý treba ovládnuť prostredníctvom zdrojov blahobytu a medicíny. Farmaceutický priemysel a chirurgická a prokreatívna technológia rozvíjajú svoje zdroje, eliminujú utrpenie a ponúkajú blahobyt a sedáciu – uspanie (aj to finálne). To všetko v sociálnom

<sup>7</sup> F. D'Agostino predstavuje výstižnú analýzu súčasnej percepcie bolesti, utrpenia, zomierania a smrti v rozvinutej spoločnosti. Por. ID., *Bioetica e biopolitica. Ventuno voci fondamentali*, ss. 181-194, tu 181-190.

kontexte, v ktorom hlavným cieľom je šťastie, čiže blahobyt. Zdá sa teda, že v tomto paradoxnom kontexte niet miesta pre pozitívne chápanie utrpenia“<sup>8</sup>.

Dnešná mentalita a fenomén smrti – V terajších kultúrach západu vystupujú do popredia dve negatívne vízie smrti, ktoré sa opierajú o radikálny a materialisticko-ateistický sekularizmus: dialektická a individualisticko-scientistická. Podľa prvej z nich, nie je dôležitý jednotlivec a jeho život, ale ľudstvo ako celok, teda kolektív, ktorý aj určuje hodnotu jednotlivca. Duchovná duša a jej nesmrteľnosť sa popiera. V konečnom dôsledku, ľudstvo absorbuje jednotlivca, význam ktorého sa stráca v konfrontácii s celkom. Jednotlivec má poslúžiť kolektívu. Preto sa smrti netreba báť, lebo ňou sa jednotlivec stráca a definitívne zaniká.

Individualisticko-scientistická koncepcia odmieta stvorenie, opiera sa o absolútny evolucionizmus a pre osobné rozhodovanie a konanie považuje za najdôležitejší princíp autonómie. Práve v mene tohto princípu sa možno rozhodovať ohľadom dôležitých problémov, vrátane aj otázok života a smrti: v prospech života, ale aj proti nemu v zmysle asistovanej samovraždy alebo eutanázie<sup>9</sup>. Treba povedať, že princíp autonómie veľmi „lichotí“ dnešnej postmodernej mentalite a osobnému individualizmu, ktoré hlásajú oprávnený nárok alebo „právo“ na ukončenie života, javiaceho sa ako „neznesiteľný“ a nezmyselný.

<sup>8</sup> E. SGRECCIA, „Utrpenie a smrť v súčasnej kultúre“, s. 49.

<sup>9</sup> Por. E. SGRECCIA, „Utrpenie a smrť v súčasnej kultúre“, ss. 49-55. Kurzíva je v origináli.

Koncu ľudského života a bioetickým problémom, eutanázii z pohľadu práva a samovraždy ako príkladu zúženého chápania ľudskej osobnosti v dôsledky moderny, venuje širokú pozornosť: F. D'AGOSTINO, *Bioetica nella prospettiva della filosofia del diritto*, G. Giapichelli Editore, Torino 1998, ss. 207-253.

Sme svedkami toho, že sa propaguje klamný súcit alebo falošná pozornosť voči nevyliciteľne chorým, ktoré však nie sú zamerané na pravú pomoc, ale na ich zabitie. V tejto optike asistovaná samovražda a eutanázia sa vnímajú ako rozhodnutia, ktoré treba „oceniť“ pretože vyjadrujú „autonómnou vôľu zomrieť“. Takýto prístup však iba skrýva cynickú pravdu, ktorá znamená vlastne „opustenie zomierajúcich“, a to jednak liečebné, ale predovšetkým vzťahové, čo je oveľa závažnejšie. V krajinách, kde je legalizovaná eutanázia, je zákonom stanovená prílušná procedúra. Keď sa dodrží, a tak vlastne sa vyhasí život iného, rešpektuje sa prijatá legislatíva. Ináč povedané: kto takým spôsobom zabije iného, nie je odsúdený, lebo konal na základe platného zákona. Takým spôsobom však môže zabiť iba lekár, čo poukazuje na tragický paradox: ten, kto má dôveru (a nutne má mať dôveru zo strany chorých a slabých!), zachovaním zákona môže zabiť, bez príslušného trestného postihu. Keď sa zachová stanovená procedúra a postupuje sa v mene litery zákona, morálna závažnosť činu „odpadá“ a vôbec sa neberie do úvahy jeho podstata. Nič nemení na skutočnosti, že tu ide o odstránenie nielen utrpenia, ale aj toho, ktorý trpí. To je, inými slovami, „byrokratizácia zomierania“, ktorá tak „dosiahne svoje plné završenie, vo svete, ktorý tým, že stratil ilúziu poraziť bolesť, má záľubu vo svojej schopnosti ju obísť.“<sup>10</sup>

Dnešná spoločnosť, ako sme na to poukázali vyššie, ukrýva nielen utrpenie, ale aj smrť, ktorá patrí k integrálnemu chápaniu života. Zomieranie a priamy kontakt s mŕtvymi sa tiež „skrýva“ (hovorí sa aj o „odsunutí“, „odpratani“ či o „technizovaní smrti“), a to do nemocníc alebo špeciálnych zariadení. Tým sa však

<sup>10</sup> Por. F. D'AGOSTINO, *Bioetica e biopolitica. Ventuno voci fondamentali*, ss. 191-194; 221-227. Kurzíva je v origináli.

vytráca samotný zmysel života<sup>11</sup>. Západná spoločnosť sa postupne otupila a stratila zmysel (jemnosť) pre slabých a chorých: naučila sa skrývať nielen smrť, ale sa naučila – a stále sa v tom „zdokonaľuje“ – skrývať aj zabíjanie. Platí to o potrate, o likvidácii ľudských zárodkov pri metódach umelého oplodnenia, o likvidácii plodov a novorodencov s postihnutím, o eutanázii či asistovanej samovražde. Dáva sa prednosť maskujúcim neologizmom („dobrovoľné prerušenie tehotenstva“, „embryonálna redukcia“, odstránenie plodov a novorodencov, ktorí nie sú ľudskými bytosťami „v plnom zmysle slova“, rešpektovania ich „práva narodiť sa“, „dôstojná“, „dobrá“ či „sladká smrť“, a pod.). To len potvrdzuje tendenciu, podľa ktorej by sa malo vyvinúť maximálne úsilie, aby sa „predišlo škandálu neočakávanej smrti spojenej s utrpením.“ V konečnom dôsledku, možno iba súhlasiť s tvrdením F. D'Agostina, ktorý formuluje tvrdú kritiku dnešnej západnej spoločnosti ohľadom jej ponímania zomierania a smrti: „Ukazuje sa, že žiadna iná epocha sa nezaujímalá viac o riadenie smrti než naša (aj a predovšetkým vhodnými legislatívnymi opatreniami), prostredníctvom praktík, ktoré sú objektívne nekrofilné. Žiadna iná epocha tak ako naša, tým, že odstránila smrť z každodenného života a oddelila ju od priamej a osobnej skúsenosti jednotlivcov, nikdy viac nekonala s takou rozhodnosťou, aby zničila, aj keď podvedome, zmysel života.“<sup>12</sup>

<sup>11</sup> Fenomenologické a metafyzické aspekty smrti analyzuje: F. RUSSO, „Mor-te“, In: G. Russo (Ed.), *Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia*, Editrice Elledici – Velar, Leumann (Torino) 2004, ss. 1250-1253.

<sup>12</sup> Por. F. D'AGOSTINO, *Bioetica e biopolitica. Ventuno voci fondamentali*, ss. 229-233. Kurzíva je v origináli. Nekrofilia sa definuje ako „pohlavná úchylnosť prejavujúca sa erotickou náklonnosťou k mŕtvolám; nekrománia“. M. IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ – Z. MANÍKOVÁ, *Slovník cudzích slov*, Slovenské pe-

To sú pravdivé slová, ktoré vyjadrujú oploštenie – či vyprázdnenie – dominantnej kultúry, čo je výzvou pre každého človeka dobrej vôle, o to viac kresťana.

Kresťanská vízia – Kresťanský pohľad objíma celú stvorenú realitu, celé ľudstvo i jednotlivého človeka vo všetkých obdobiach jeho existencie. Život vníma ako dar, ktorého pôvodcom je osobný Boh. „Každý ľudský život – ako to opakuje Cirkev – od chvíle počatia až po smrť je posvätný, pretože ľudská osoba je chcená pre ňu samu na obraz a podobu živého a svätého Boha.“<sup>13</sup> Smrť neznamena definitívny koniec, ale prechod k inému, novému, večnému životu, ktorý prisľúbil živý Boh. Postoj celej Tradície i učiteľského úradu Cirkvi výstižne sumarizuje Ján Pavol II. nasledovne: „Človek je povolaný k plnosti života, ktorý presahuje rozmery jeho pozemskej existencie, pretože spočíva v účasti na samom živote Boha. Vznesenosť tohto nadprirodzeného povolania ukazuje veľkosť a nesmiernu hodnotu ľudského života aj v jeho pozemskej fáze. Život v čase je totiž základnou podmienkou, počiatočnou etapou a integrálnou časťou celkového jednotného procesu ľudskej existencie. Tento proces neočakávane a bez akejkoľvek zásluhy človeka prežaruje prisľub a obnovuje dar Božieho života, ktorý sa v plnosti uskutoční vo večnosti (por. Jn 3,1-2). Toto nadprirodzené povolanie zároveň zdôrazňuje relativitu pozemského života muža a ženy. Nie je totiž ‚poslednou‘, ale ‚predposlednou‘ skutočnosťou. Je teda posvätnou skutočnosťou, ktorá je nám zverená [...]“<sup>14</sup> Tento dar je pozvaním pre každého človeka, ktorý, na jednej strane, si ho má zodpovedne chrániť, dať ho k dispo-

dagogické nakladateľstvo, Bratislava 1979, s. 605.

<sup>13</sup> *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1998, č. 2319.

<sup>14</sup> JÁN PAVOL II., *Evangelium vitae*, č. 2. Kurzíva je v origináli.



*Františkánsky Kostol sv. Jakuba. Ilustračná olejomalba trnavského chrámu je z 61. výstavy „Umenia, ktoré lieči“ v Onkologickom ústave sv. Alžbety, ktorú pripravil Ján Pavelský.*

zícii pre službu Bohu i blíznym a, na druhej strane, má ho plne rešpektovať aj u iných.

Kresťan si uvedomuje, že opravdivý význam utrpenia ho presahuje a má ho hľadať prostredníctvom viery na rovine teologickej a spirituálnej. Utrpenie ako tajomstvo nesúvisí iba s tajomstvom trpiaceho človeka, ale odkazuje na tajomstvo samotného Boha. V osobe Ježiša Krista Boží Syn niesol bolesti celého ľudstva i každého jednotlivca a zomrel za všetkých. Ako Kristus, tak aj každý trpiaci a zomierajúci, môže prežívať pocit odlúčenia od Boha alebo „ticho Boha“. Ťažké otázky o zmysle zla, utrpenia či smrti si kladie nielen sebe, ale aj samotnému Bohu. Kristov kríž je koncentráciou všetkých možných otázok o zmysle utrpenia a smrti, ale zároveň naznačuje aj odpoveď.<sup>15</sup> Ján

<sup>15</sup> Význam Kristovho kríža, jeho utrpenia, smrti a zmŕtvychvstania pre jednotlivca i celé ľudstvo súhrne vyjadruje svätý pápež Pavol VI. vo svojom veľkonočnom príhovore z 29. marca 1964. Citované v: D. CASERA, „Sofferenza“, In: S. Leone – S. Privitera (Eds.), *Nuovo Dizionario di Bioetica*, Città Nuova – Istituto Siciliano di Bioetica,

Pavol II. ohľadom toho píše: „Kristov kríž vrhá veľmi prenikavo spásosné svetlo na život človeka a najmä na jeho utrpenie, pretože pomocou viery ho zasahuje už aj so zmŕtvychvstaním: tajomstvo utrpenia sa včleňuje do veľkonočného tajomstva.“<sup>16</sup>

Veriaci človek v osobe Ježiša Krista nachádza odpoveď na otázku o zmysle utrpenia a vzor, ako sa k nemu postaviť. Kristus ani neodhaliť tajomstvo utrpenia, ani ho neodstránil, ale sa mu sám vystavil, poddelil sa s človekom o jeho utrpenie, aby poukázal na jeho spásnu a výkupnú hodnotu. Svojou božskou prítomnosťou posvätil aj utrpenie aj zomieranie človeka. Preto akákoľvek forma ľudského utrpenia a zomierania sú ním vykúpené a nadobúdajú nový význam. V tomto zmysle, každému kto dokáže prijať utrpenie s Kristom a pre Krista, sa naskytá príležitosť pre duchovný rast, pre svoje sebadarovanie a pre rast v láske.<sup>17</sup>

Roma – Acireale (CT), 2004, ss. 1104-1108, tu 1107.

<sup>16</sup> JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, č. 21. (Prístup: 3. marca 2019).

<sup>17</sup> Por. S. CIPRESSA, „Sofferenza“, ss. 475-482.

Apoštolský list *Salvifici doloris* O kresťanskom zmysle ľudského utrpenia v tejto súvislosti poznamenáva: „Evanjelium utrpenia najskôr na mnohých miestach hovorí o utrpení ‚pre Krista‘, ‚kvôli Kristovi‘ a to slovami samého Ježiša alebo slovami jeho apoštolov. Učiteľ neskrýva pred svojimi učeníkmi a nasledovníkmi perspektívu utrpenia, naopak, otvorene im o ňom hovorí a súčasne poukazuje na nadprirodzené sily, ktoré im budú na pomoci počas prenasledovaní a súžení ‚pre meno Kristovo‘. Tieto utrpenia budú aj osobitným overením podobnosti s Kristom a spojenia s ním.“<sup>18</sup> Iba v zjednotení s Kristom možno zvíťaziť nad utrpením i nad smrťou.

Záver - Súčasná západná kul-

<sup>18</sup> JÁN PAVOL II., *Salvifici doloris*, č. 25. (Prístup: 3. marca 2019).

túrna a technokratická mentalita prejavujú bezhraničnú dôveru vo vedu a v neobmedzené technické možnosti človeka. Silne ich podporuje, prehľbuje a šíri dnešná dominantná individualistická antropológia. V konfrontácii s týmito tendenciami, rozhodne možno súhlasiť s burcujúcou výzvou, ktorú adresuje Matthew Fforde, profesor anglickej kultúry a súčasnej histórie v Oxforde a Ríme: „Bezduchosť nášho desocializovaného masového sveta by mala byť výzvou a nie prekážkou“<sup>19</sup>. Na túto výzvu by mala

<sup>19</sup> M. FFORDE, *Desocializácia. Kríza postmodernity*, (angl. orig.: *Desocialisation. The Crisis of the Post-modern. A spiritual critique*, Aracne Editrice, Rome 2000, slov. preklad: J. Matulník - M. Minichová), Lúč, Bratislava 2010, s. 359.

nadviazať misijná kreativita, zdôraznená pápežom Františkom. Podľa neho, veriaci v kontakte „s morálnym a ľudským úpadkom“ sa nemajú „zastavovať [...] pri rétorickom odsudzovaní súčasných ziel“, akoby sa tak mohla dosiahnuť nejaká radikálna zmena. Pápež zároveň pozýva, aby veriaci odpovedali tvorivou vernosťou, dôverou v Božiu milosť a otvorenosťou voči nej.<sup>20</sup>

Prof. ThDr. MUDr. Ján Ďačok SJ, PhD.,  
Pápežská univerzita Gregoriana, Rím;  
Teologická fakulta, Trnavská univerzita,  
Bratislava

Foto: Peter Kresánek a archív

<sup>20</sup> PÖP. PÁPEŽ FRANTIŠEK, *Amoris laetitia*, č. 35; por. aj čč. 36,37,57.

/ pokračovanie v budúcom čísle

## Prof. ThDr. MUDr. Ján Ďačok SJ, PhD.

Pápežská Gregorova univerzita, Teologická fakulta, Rím;  
Trnavská univerzita, Teologická fakulta, Bratislava

### Krátka charakteristika

Narodený v Sobrancech. V roku 1980 ukončil lekársku fakultu Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. Od roku 1981 je členom Spoločnosti Ježišovej. V rokoch 1981-1990 pracoval na rádiodiagnostickom a internom oddelení OÚNZ v Topoľčanoch, so špecializáciou v brušnej sonografii a internej medicíne. Po tajnej formácii bol verejne vysvätený za diakona a kňaza (1990).

V roku 1993 ukončil licenciát z morálnej teológie na Pápežskej Gregorovej univerzite v Ríme a v roku 2003 aj doktorát na tej istej univerzite. Bol provinciálom Slovenskej provincie SJ (2003-2009) a v rokoch 2005-2008 aj Predsedom Rady vyšších mužských rehoľných predstavených na Slovensku.

Od roku 1994 bol členom Bioetickej komisie Konferencie biskupov Slovenska.

Bývalý člen Etickej komisie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky a člen-korešpondent Pápežskej akadémie pre život.

Od roku 1994 vyučuje na Trnavskej univerzite a od roku 2010 aj na Teologickej fakulte Pápežskej Gregorovej univerzity. V roku 1999 bol vymenovaný za docenta, od roku 2011 riadny profesor.

Ako delegát Konferencie biskupov Slovenska je od roku 2010 členom pracovnej skupiny pre etiku pri COMECE v Bruseli.

Od roku 2010 teológ Apoštolskej Penitenciárie rímskej kúrie.

Oblasťami jeho profesného záujmu sú: postmoderna, bioetika, ideológie a ľudský život.



Knižná novinka

# Všeobecná ONKOLÓGIA

Doc. MUDr. Juraj Kaušitz, CSc.,  
Prof. MUDr. Dalibor Ondruš, DrSc., a kolektív

**Ešte  
stále  
v predaji!**

Recenzenti: **doc. MUDr. Mária Wagnerová, CSc.,**  
**prof. MUDr. Jindřich Finek, Ph.D., MHA**  
**doc. MUDr. Michal Mego, PhD.**

Počet strán: **608**

Dátum vydania: **január 2017**

Knižná publikácia **Všeobecná onkológia** je v súčasnosti najmodernejšia monografia o onkologických ochoreniach. Knihu zostavili doc. MUDr. Juraj Kaušitz, CSc., a prof. MUDr. Dalibor Ondruš, DrSc., na ktorej sa spolupodieľali aj ďalší autori z Onkologického ústavu sv. Alžbety i z iných slovenských špecializovaných pracovísk.

Je určená nielen pre lekárov, medikov či doktorandov, ale aj prírodovedcov a ostatnú zainteresovanú vedeckú pospolitosť. Špecialistom onkológom poskytuje úvod k ďalšiemu prehľbovaniu vlastnej odbornej problematiky. Poslúži aj ako učebnica pre študentov.

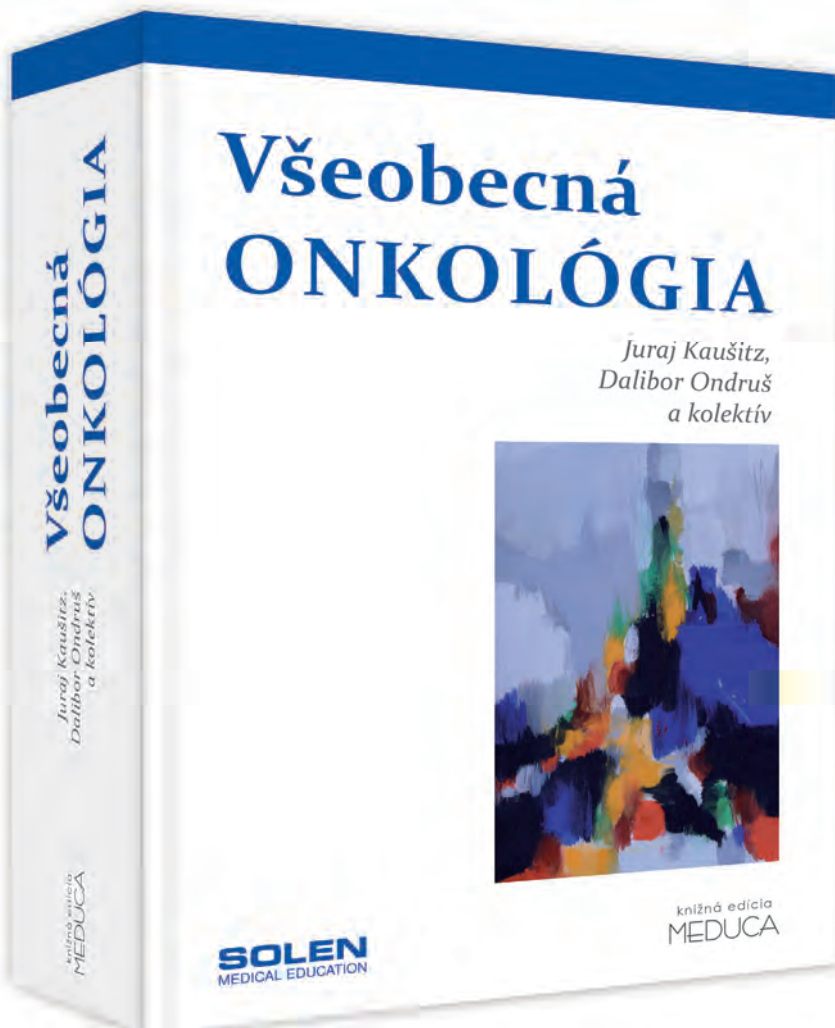
**Všeobecná onkológia** sa venuje kapitolám z epidemiológie, prevencie či skríningu malignít, zobrazovacím metódam, laboratórnym vyšetreniam v onkológii, princípom liečby nádorov, ale zaujíma sa aj o nové pokroky vo výžive onkologických pacientov, ich kvalitu života alebo alternatívny spôsob onkologickej liečby pacientov.

Onkológia ako odbor však v sebe pojíma také široké spektrum onkologických špecializácií, že zostavovatelia knižnej publikácie doc. MUDr. Juraj Kaušitz, CSc., prof. MUDr. Dalibor Ondruš, DrSc., a kolektív sa rozhodli tento projekt rozšíriť aj o špeciálnu časť.

**Špeciálna onkológia** bude predstavovať komplexný pohľad na vybrané malignity, od epidemiológie, histopatológie, diagnostiky až po rôzne možnosti liečby jednotlivých onkologických ochorení.

knižná edícia  
**MEDUCA**

**SOLEN**  
MEDICAL EDUCATION



**Cena: 55 €**

**Pre predplatiteľov časopisu Onkológia: 45 €**

**Objednávka v SR:** e-mailom na [predplatne@solen.sk](mailto:predplatne@solen.sk), tel.: 02/5465 0649, mob.: 0911 345 599

# Máme srdce na dlani!

## Dobrovoľníctvo sedí každému veku



Pani Lubica Poliachová, ktorá ako členka Dobrovoľníckej skupiny Vrba získala ocenenie s názvom Srdce na dlani, patrí k najdlhšie pôsobiacim dobrovoľníkom vo Vrbe. V marci tohto roku tomu bolo presne šesť rokov. Lubka pôsobí od začiatku v službe roznášania káv a čajov pacientom čakajúcim na vyšetrenia v Onkologickom ústave sv. Alžbety. Za ten čas ju spoznalo mnoho pacientov, pre jej nadšenie, optimizmus a milé slová, ktoré pritom rozdáva pacientkam a pacientom spolu s kávou a čajom.

študovať medicínu no v tých časoch som sa na medicínu nedostala a tak som išla študovať filológiu. No túžba po pomoci druhým vo mne stále zostala. V živote aj mne pomohlo veľa ľudí a cítila som, že by som túto pomoc nejakou formou rada vrátila. A zrazu sa mi ukázala príležitosť, v podobe služby v Dobrovoľníckej skupine Vrba. Táto príležitosť ma oslovila a tak som sa to rozhodla vyskúšať... a tak som tu už šesť rokov.

**Veľa seniorov si asi povie, že na dôchodku chcú mať už kľud a pokoj... Vy ste sa rozhodli pre dobrovoľníctvo. Čím dobrovoľníctvo obohacuje váš život?**

Spomínala som už, že pomáhajúce profesie sú mi veľmi blízke. Taktiež

**P**ri príležitosti udelenia ocenenia Srdce na dlani, sme s Lubkou pripravili aj krátky rozhovor, aby nám aspoň trochu priblížila ako vníma ona svoju dobrovoľnícku činnosť, aké sú jej motivácie a čo pre ňu získanie tohto ocenenia znamená.

**V DS Vrba ste dobrovoľníčkou už šesť rokov... Ako si spomínate na**

**svoje začiatky? Čo bolo Vašou motiváciou?**

V dobrovoľníckej skupine Vrba som začínala v marci 2013. Bolo to pred šiestimi rokmi, keď som sa rozhodla ísť na nábor. Jednou z mojich motivácií spočíval v tom, že som chcela zmysluplne využiť svoj voľný čas. Taktiež som odjakživa mala vzťah k pomáhajúcim profesiám. Pôvodne som chcela aj





som ľudomil a mám veľmi rada kontakt s druhými ľuďmi a komunikáciu. Dlhé roky som pôsobila ako pedagóg a pôsobila som aj na vysokej škole, kde som bola zodpovedná za komunikáciu so zahraničnými partnermi.

Dobrovoľníctvo mi práve aj v tomto smere dáva veľa možností. Napríklad priamo súvisí aj s napĺňaním môjho životného motta, ktoré znie: „Kvapka lásky je niekedy viac ako oceán rozumu“. Tak sa snažím do svojho dobrovoľníctva aj ja dávať túto kvapku lásky.

Dobrovoľníctvo mi aj v seniorском veku dáva také zmysluplné naplnenie času. Čo som sa pritom naučila a čo mi bolo možno aj životnou inšpiráciou je to, že nemám strácať optimizmus v žiadnom veku. A práve k tomu ma inšpirovalo aj veľa pacientov, s ktorými sa občas rozprávam. Oni sú pre mňa často so svojimi príbehmi inšpiráciou a povzbudením. Zhrnula by som to asi tak, že je možno skôr mýtus, že dobrovoľníctvo je len pre mladých. Dobrovoľníctvo je podľa mňa prínosné pre každého a v každom veku. Prínosom boli napríklad pre mňa aj mnohé prednášky, školenia a supervízie, ktoré nám ako dobrovoľníkom Dobrovoľnícka skupina Vŕba pravidelne zabezpečuje. Tak, aby sme sa mohli

aj my po každej stránke rozvíjať a tak boli čo najlepšie pripravení do služby pre pacientov.

**Za tých šesť rokov, ktoré pôsobíte v Dobrovoľníckej skupine Vŕba, ste v službe roznášania káv a čajov pacientom v čakárňach strávili niekoľko sto hodín... Zažili ste určite veľa rôznych situácií. Sú medzi nimi také, na ktoré si obzvlášť rada spomínate, alebo čo vám najviac utkveli v pamäti?**

Určite...ale tých situácií bolo veľmi veľa a nedá sa vybrať len jedna. Pretože každá jedna služba za ten čas, čo som vo Vŕbe, je absolútne iná a špecifická. A každá jedna služba so sebou prináša mnoho zážitkov so silným nábojom ľudskosti. To, na čo osobitne rada spomínam a odnášam si z každej dobrovoľníckej služby sú najmä tie príjemné a vďačné úsmevy od pacientov. Niekedy jeden úprimný milý pohľad dokáže vyjadriť oveľa viac ako mnohé slová vďaky. Pacienti sú naozaj za túto službu veľmi vďační a často som to práve ja, ktorá odchádza obohatená o ten milý úsmev. Spomínam si však aj na veselé príhody, zvlášť ak pacienti niekedy ťažkú atmosféru na chodbách alebo v čakárni obohatia vtipom či úsmevnou otázkou ako napríklad: „Klobásky nenesiete?“ alebo „Rum

máte kde?“ ☺ Nezriedka aj takéto vtipné poznámky pacientov dokážu uvoľniť často napätú atmosféru v čakárni a pobavia aj všetkých naokolo. Neraz sa stane, že pacienti sa potom začnú spolu voľne rozprávať a tá ťažká atmosféra sa stratí. Niekedy pritom až žasnem, aké zázraky v tomto ohľade dokáže spraviť už iba podanie obyčajného pohára kávy alebo čaju...

**Ako dobrovoľníčku, ktorá je jednou z najdlhšie slúžiacich, vás nominovali v kategórii dobrovoľník v zdravotníctve na cenu Srdce na dlani. Čo osobne pre Vás toto ocenenie znamená?**

Za toto ocenenie cítim veľkú vďačnosť a som rada, že môžem byť súčasťou tohto skvelého tímu, akým Vŕba je. Priznám sa ale, že to je pre mňa nečakané. Som z toho prekvapená a nemám pocit, že by toto ocenenie patrilo len mne. Pretože srdce na dlani odovzdávajú alebo prijímajú viacerí. Nielen členovia Dobrovoľníckej skupiny Vŕba ale každý, kto s našou službou prichádza do kontaktu. Od ochotných ľudí pracujúcich na informáciách pri vstupe do nemocnice, cez zdravotnícky a nezdravotnícky personál či vedenie nemocnice, ktoré nám vytvára pre naše pôsobenie dobré podmienky. Dôležité je tiež, aby nás prijali a akceptovali samotní pacienti, ktorí dávajú našej službe zmysel.

Ak by som to zhrnula, toto ocenenie znamená pre mňa veľa, je aj takým povzbudením do mojej ďalšej dobrovoľníckej práce. Uvedomujem si však, že je ocenením každého jedného človeka, ktorý sa na dobrovoľníckej službe priamo či sprostredkovane podieľa.

Zhovárala sa: Ing. Mária Látalová – koordinátorka dobrovoľníkov



*Eubka s ďalšími dobrovoľníčkami (v popredí) pri jednej z ich aktivít v Onkologickom ústave sv. Alžbety.*

**Foto:** Peter Kresánek, archív DS Vŕba

# MUDr. Ladislav Masák, CSc.

## Odborník na správnom mieste

Jubilant ukončil štúdium na LFUK Bratislava (1979), päť rokov pôsobil na gynekologicko-pôrodnickom oddelení a tri desaťročia od roku 1984 pracuje v OÚSA na špecializovanom onkologickom pracovisku. Dosiahol atestácie pre gynekológiu a pôrodníctvo I. stupňa (1983), II. stupňa (1989), pre klinickú onkológiu (1994), následne obhájil dizertačnú prácu (1998) a nadobudol aj subšpecializáciu onkológia v gynekológii (2006). Uskutočnil viac ako 110 odborných prednášok, najmä na domácich ale i významných zahraničných konferenciách. Je autorom viac ako 50 článkov v odborných medicínskych časopisoch i spoluautorom viacerých odborných publikácií a monografií ako sú: Onkológia, Onkogynekologie, Nádorové markery a Všeobecná ONKOLÓGIA.

Svoje vysoké odborné spôsobilosti si ďalej rozvíjal počas stáží v renomovaných zahraničných zdravotníckych zariadeniach a inštitúciách v Spojenom kráľovstve: Veston Park Hospital, Sheffield (1993) a v Spojených štátoch: Organizácia zdravotníctva USA (1994), Mayo Clinic, Rochester, Illinois (2007). Ako skúsený odborník pôsobí vo viacerých odborných združeniach ako sú: Slovenská gynekologicko-pôrodnická spoločnosť, sekcia Gynekológia v onkológii a Cervikálnej patológii a kolposkopie; tiež v ESGO (European Society of Gynaecological Oncology) či IGCS (International Gynecologic Cancer Society) a je členom redakčnej rady časopisu Onkológia.

Na Klinike gynekologickej onkológie spočiatku pôsobil ako sekundárny lekár (pod vedením doc. Maňku a neskôr MUDr. Kállaya).

MUDr. Ladislav Masák, CSc., prednosta Kliniky gynekologickej onkológie Onkologického ústavu sv. Alžbety a Slovenskej zdravotníckej univerzity patrí k ďalším lekárske osobnostiam, vytvárajúcim piliere na akých spočívajú úspechy nášho ústavu.



*MUDr. Ladislav Masák, CSc. Jedna z jeho pacientok na internete potvrdzuje: „Tak ako som sa z recenzií dočítala o veľmi pozitívnych skúsenostiach s doktorom Masákom, tak tomu bolo aj v skutočnosti – je to príjemný a sympatický človek s pozitívnym prístupom k pacientkam. Čo je veľmi dôležité podľa môjho názoru, že každá žena potrebuje v takýchto chvíľach zo strany svojho lekára nielen odbornú pomoc ale aj psychickú podporu, povzbudenie a debatu s lekárom, ktorý Vás podporí. A presne to som zo strany doktora Masáka dostala, ľudský prístup.“*

V roku 1996 sa stal primárom oddelenia kliniky. MUDr. Masák patrí medzi najerudovanejších onkogynekológov na Slovensku a tieto svoje skúsenosti aplikoval pri výchove onkogynekológov na klinike ústavu. V roku 2014 sa MUDr. Masák stal prednostom Kliniky gynekologickej onkológie. Na SZU je garantom odboru a zúčastňuje sa v rámci študijných pobytov na výchove slovenských lekárov v odbore. MUDr. Masák je nielen zručným chirurgom, ale aj veľmi obetavým lekárom, ktorý sa prikladne stará o svojich pacientov. K pacientkam je ľudský, ústretový, o čom svedčia aj ich odozvy na internete. Za desaťročia pôsobenia v našom ústave operoval stovky pacientok. A snád je pri tomto náročnom povolaní asi naozaj výnimočné, že medzi desiatkami kladných ohlasov na jeho prácu sme nenašli ani jeden, ktorý by vyjadroval nespokojnosť...

*Vážený pán prednosta, prijmite blahoželanie k Vášmu jubileu a želanie najmä pevného zdravia, šťastia, pohody či optimizmu ako aj poďakovanie za všetkých Vašich priaznivcov. Myslím si, že k tomuto úprimnému prianiu môžem pripojiť aj Vaše spokojné pacientky.*

Dr. Peter Kresánek, CSc., hovorca OÚSA, šéfredaktor časopisu Naša nemocnica, foto autor

# MUDr. Alena Kállayová

## Splnený sen

„Onkologické ochorenie je choroba ako každá iná, dá sa liečiť, má to však jednu podmienku, musí byť zistená včas. Pre zanedbanú prevenciu u nás zbytočne zomiera okolo tristo žien ročne.“ To sú myšlienky, ktorými už desaťročia vystríhala a i dnes varuje MUDr. Alena Kállayová pred démonizovaním ochorenia, v dôsledku ktorého príde na vyšetrenie prsníkov len asi jedna pätina slovenských žien.



Nebála sa pritom verejne upozorňovať, že Slovensko sa stalo poslednou krajinou Európskej únie, kde ešte neprebehol mamografický skrining. V susednej ČR sa pritom mamografický skrining prsníkov uskutočňuje už 17 rokov, dosahuje až 75-percentnú účasť a preukázateľne znižuje úmrtnosť na rakovinu...

Lekárke špecialistke v mamodiagnostike Preventívneho centra Onkologického ústavu sv. Alžbety OÚSA, ktoré vybudovala a dve desaťročia viedla, MUDr. Alene Kállayovej sa dnes, začatím u nás pilotných skriningov plní ďalší jej sen. Nielen na pracovisku ale tiež ako vedúca pracovnej skupiny

Komisie pre zavedenie skriningu Ministerstva zdravotníctva SR sa môže ešte účinnejšie podieľať na záchrane toho najvzácnejšieho čo máme - svojho zdravia a v konečnom dôsledku ešte viac prispievať k evidentnej záchrane stoviek životov ročne.

Toto blahoželanie doktorke Kállayovej sprostredkovane patrí tiež všetkým ďalším obetavým pracovníckam a pracovníkom Onkologického ústavu sv. Alžbety, ktorých sme samostatne pri príležitosti ich jubileí na stránkach časopisu Naša nemocnica nemali možnosť spomenúť. Adresované je všetkým vám, ktorí ste naplňovaniu svojho poslania, pri pomoci blíznym, tak

ako naša jubilantka, obetovali aj časť svojho zdravia, rodinného života či postavenia.

*Milá Alenka, prijmi úprimné blahoželanie v mene všetkých spolupracovníčok a spolupracovníkov k Tvojmu marcovému jubileu, pranie splnenia všetkých ďalších snov, želanie pohody, udržania zdravia, príslovečného optimizmu i radosti z detí, ...a najmä poďakovanie od pacientok a pacientov.*

Dr. Peter Kresánek, CSc., hovorca OÚSA, šéfredaktor časopisu Naša nemocnica, foto autor

## PREDSTAVUJEME



Nová monografia P. Minárik, I. Fábryová a E. Blaho: Diéta pri zvýšenom cholesterole a iných poruchách metabolizmu tukov sa zaoberá problematikou porúch metabolizmu lipidov a lipoproteínov, ktoré patria k najčastejšie sa vyskytujúcim metabolickým ochoreniam a sú jedným z najdôležitejších rizikových faktorov pre rozvoj komplikácií aterosklerózy. Ateroskleróza a aterotrombóza s jej komplikáciami predstavujú najzávažnejší problém súčasnosti vo všetkých industrializovaných krajinách sveta, tak ako aj v podmienkach Slovenska. Viac ako polovica ľudí

na Slovensku zomiera na cerebrokardiovaskulárne ochorenia, ktoré sú v 90 % podmienené aterosklerózou. Preto má obrovský význam o poruchách metabolizmu lipidov, o možnostiach prevencie, o možnostiach liečby nielen hovoriť, ale najmä o nich veľa vedieť. Veľmi dôležitou súčasťou liečby všetkých metabolických ochorení je diétny manažment. A treba povedať, že ako lekári, tak aj ich pacienti hľadajú a radi prijímajú pokyny a rady o diétnom stravovaní a liečebnej výžive.

prof. MUDr. Andrej Dukát, CSc, FRCP, FACP

# Pozdrav z Vrbý

## Ocenili päťročnú prácu dobrovoľníčky

Koncom vlaňajšieho roka, presne na Deň dobrovoľníctva, dosiahla Dobrovoľnícka skupina Vrba (DS Vrba) krásne ocenenie: Srdce na dlani 2018. Sú ním oceňovaní dobrovoľníci v rôznych kategóriách. V kategórii „Dobrovoľník v zdravotníctve“ dostala DS Vrba toto ocenenie už druhýkrát, pričom najnovšie ho získala za DS Vrba naša dobrovoľníčka Ľubka. V nasledujúcom texte vám sprostredkujeme obsah tejto víťaznej nominácie.

Čo k tomuto hodnoteniu a oceneniu dodať? Z tohto ocenenia máme veľkú radosť. Tešíme sa a sme hrdí na to, že máme takýchto skvelých dobrovoľníkov. Rovnako si vážime tiež možnosť, prispievať zároveň dobrovoľníckou činnosťou (aspoň trochu) k šíreniu dobrého mena ústavu aj na verejnosti.

Chceli by sme zároveň touto cestou poďakovať najmä Reholi sv. Alžbety a vedeniu Onkologického ústavu sv. Alžbety za spoluprácu a ústretovosť, s ktorou sa pri našej dobrovoľníckej práci stretávame. Za vzácnu možnosť predovšetkým v spolupráci s lekármi či zdravotnými sestrami a ďalšími pracovníkmi vzájomne pomáhať pacientom v ich ťažkých chvíľach. Aspoň trochu im pomôcť odľahčiť to ťažké, čo so sebou choroba prináša.

Ing. Mária Látalová, koordinátorka dobrovoľníkov Dobrovoľnícka skupina Vrba

[/www.dsvrba.sk/](http://www.dsvrba.sk/)  
+421 948 100 539

**L**ubka pravidelne chodí do služby roznášania káv a čajov onkologickým pacientom čakajúcim na vyšetrenia už šesť rokov. Pacienti si na túto službu už zvykli a mnohí, ktorí pravidelne prichádzajú do Onkologického ústavu sv. Alžbety na kontroly alebo vyšetrenia sa na ňu tešia. Je to čas, kedy vďaka závanu vône kávy, čaju a hlavne cit-

livému hlboko ľudskému prístupu aspoň na chvíľu prídu na iné myšlienky. Ľubka raz za týždeň prichádza v určený deň na chodby nemocnice a do čakárne s ponukou teplých nápojov, ktoré sú zdarma. V tejto službe pacientom už strávila spolu takmer pol tisíce hodín a je tak inšpiráciou iným seniorom, ale aj mladším generáciám.

## NAPÍSAĽI STE O NÁS

### Skvelý, ľudský prístup

„Mala som menšiu obavu z toho, v akom stave je lôžková časť, ale o to viac som bola veľmi milo prekvapená, keď som tam došla. Nevieť to ani opísať pretože pár pobytov v nemocnici už mám za sebou, ale s takto čistým, pekným a skvele vybaveným lôžkovým oddelením som sa v žiadnej nemocnici ešte nestretla. Lôžková časť je novo zrekonštruovaná, izby sú rôzne - viaclôžkové ale aj jednolôžkové. Každá izba má taktiež zrekonštruované sociálne zariadenie. Polohovateľné postele, na izbe televízor, ako doma.. :) Pokiaľ ide o personál - lekárov a sestričky, taktiež skvelý, ľudský prístup, veľmi príjemní ľudia, vôbec som teda

nemala pocit, že som v nemocnici, skutočne sa pacientkam venovali. A ešte aj to jedlo, ktoré som tam dostala bolo skutočne chutné.“ Z dôveruje sa na internete o svojej

hospitalizácii na Klinike gynekologickej onkológie Onkologického ústavu sv. Alžbety a SZU jedna z pacientok.

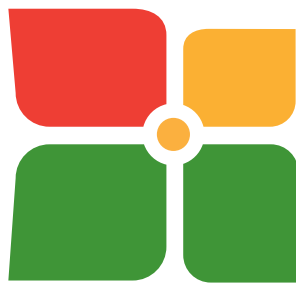
Foto: Peter Kresánek



# Združenie pre onkológiu

## podpora onkológie, vzdelávania

Tak ako koniec roka býva obdobím štedrosti, prianí, bilancovania, začiatok toho nového je časom predsavzatí, plánovania. Tak ako som koncom roka vyjadril svoju vďaku tým, ktorí dokázali svoje dobré úmysly „zhmotniť“ vo forme daru pre iných, tak sa aj v tomto období obraciam na všetkých, ktorí by mali záujem podporiť „dobré veci“.



# ZDRUŽENIE PRE ONKOLÓGIU



**Z**druženie pre onkológiu (ZpO) je občianskym združením, ktoré bolo založené v roku 2008. Jeho hlavným poslaním a cieľom je ochrana a podpora zdravia. Snaží sa identifikovať oblasti, kde štát nevytvára dostatočné podmienky na prevenciu, včasnú diagnostiku a efektívnu liečbu predovšetkým onkologických ochorení. Zároveň podporuje edukáciu v oblasti medicíny.

Združenie plní svoje poslanie a ciele najmä vytváraním podmienok na zlepšenie úrovne poskytovania zdravotnej starostlivosti na onkologických pracoviskách zdravotníckych zariadení, podporou ich prístrojového, technického a materiálového vybavenia, podporou zavádzania nových diagnostických a liečebných metód, pomocou pri zariaďovaní nových onkologických pracovísk, vzdelávaním zdravotníckych pracovníkov, získavaním

najnovších poznatkov v onkologickej problematike, a pomocou onkologicky a inak vážne chorým pacientom smerujúcou k zabezpečeniu ich liečby a k zlepšeniu kvality ich života.

K najnovším aktivitám ZpO patri organizácia kurzov „neodkladnej podpory zdravotných funkcií“ vzdelávania. Akreditovaný študijný program sústavného vzdelávania pre lekárov, sestry a iné zdravotníckeho povolania, je zameraný na obnovenie vedomostí a praktických zručností v neodkladnej podpore životných funkcií.

Spolupracujeme s lektormi, ktorí spĺňajú nielen vysoké odborné nároky, ale svojim ľudským prístupom vytvárajú „family friendly“

atmosféru. Kurzy sú tak pre účastníkov nielen užitočným, ale svojim spôsobom aj príjemným spôsobom edukácie.

Členovia ZpO realizujú svoju činnosť prevažne na báze dobrovoľníctva. Bez finančných prostriedkov však nie je možné uskutočňovať nič z toho, čo bolo vyššie uvedené. Budeme preto radi, ak dáte našemu združeniu dôveru zmysluplne využiť prostriedky, ktoré sa rozhodnete darovať.

Sme vďační za každý spôsob podpory. Prijímame finančné prostriedky formou 2 %, ako aj sponzorské dary, či charitatívnu reklamu.

O konkrétne zrealizovaných projektoch sa môžete dozvedieť na webovej stránke ZpO

[www.preonkologiu.sk](http://www.preonkologiu.sk).

Na tomto mieste sú zverejnené aj identifikačné údaje ZpO, tlačivá/formuláre potrebné k poukázaniu 2 % z odvedených daní, prihláška na kurz NPŽF.

**Text:** MUDr. Miroslav Klačko, PhD.  
predseda/štatutár  
Združenie pre onkológiu  
**Foto:** Peter Kresánek

# Psychologicko - sociálna podpora celým rodinám

## K čomu (tiež) slúži Deň narcisov

Na Slovensku pribudne každoročne približne 34 000 ľudí s diagnózou rakovina. Dnes už ťažko nájdeme rodinu, v ktorej sa nestretli s onkologickou diagnózou. Rakovina je jednou z najväznejších život ohrozujúcich chorôb. Jej dôsledky a dopad Liga proti rakovine zmierňuje už 29 rokov. Dôležitý spôsob je aj psychosociálna starostlivosť, ktorá je jej hlavnou doménou. Tento rok organizujeme našu jedinú zbierku v roku - Deň narcisov - vo štvrtok, 11. apríla.



Daňovníci majú rovnako aj tento rok tiež možnosť darovať 2 % zo svojich daní neziskovým organizáciám, občianskym združeniam či nadáciám. Fyzické a právnické osoby, ktoré podávajú daňové priznanie, tak urobia priamo v daňovom priznaní.

### Prečo Vaše 2 % pre Ligu proti rakovine?

Aj vďaka nim každý rok tím z Bratislavy, Martina a Košíc zabezpečuje toto:

#### Bezplatná telefonická a mailová Onkoporadňa

Prostredníctvom Onkoporadne (0800 11 88 11, [poradna@lpr.sk](mailto:poradna@lpr.sk)) je možné sa celoročne obrátiť

na skúsených lekárov s otázkami súvisiacimi s onkologickou diagnózou či rehabilitáciou, poradiť sa o sociálno-právnych problémoch a o problémoch súvisiacich so psychikou pacientov. Môžu tiež konzultovať otázky v oblasti výživy ako i informovať sa ohľadom prevencie či genetiky.

## Prečo vaše 2 % pre Ligu

Aj vďaka nim každý rok náš tím z Bratislavy, Martina a Košíc



### Bezplatná telefonická a mailová Onkoporadňa

Prostredníctvom Onkoporadne (0800 11 88 11, [poradna@lpr.sk](mailto:poradna@lpr.sk)) je možné sa celoročne obrátiť na skúsených lekárov s otázkami súvisiacimi s onkologickou diagnózou či rehabilitáciou, poradiť sa o sociálno-právnych problémoch a o problémoch súvisiacich so psychikou pacientov. Môžu tiež konzultovať otázky v oblasti výživy ako i informovať sa ohľadom prevencie či genetiky.



### Bezplatná Sieť psychológov

Naši špecializovaní psychológovia pomáhajú onkologickým pacientom a ich blízkym v ťažkých chvíľach počas onkologickej liečby a po nej. Poradenstvo a terapia sa realizujú na individuálnych či skupinových stretnutiach.



### Jednorazový finančný príspevok

Ak sa ľudia s onkologickým ochorením dostanú do hmotnej núdze, môžu sa na nás obrátiť so žiadosťou o jednorazovú finančnú výpomoc.



### Bezplatná „Relaxačná týždňovka“

Na našich „Relaxačných týždňovkách“ môžu pacienti po prekonaní liečby či v štádiu doliečovania sa načerpať nové sily a získať nových priateľov, ktorých spája rovnaká ťažká situácia. Taktiež môžu získať cenné rady a pomoc od našich špecialistov na opätovný návrat do života pred chorobou.

**SME LIGA PROTI RAKOVINE A TOTO VŠETKO**

**Bezplatná Sieť psychológov**

Špecializovaní psychológovia Ligy proti rakovine pomáhajú onkologickým pacientom a ich blízkym v ťažkých chvíľach počas onkologickej liečby a po nej. Poradenstvo a terapia sa realizujú na individuálnych či skupinových stretnutiach.

**Jednorazový finančný príspevok**

Ak sa ľudia s onkologickým ochorením dostanú do hmotnej núdze, môžu sa obrátiť na Ligu so žiadosťou o jednorazovú finančnú výpomoc.

**Bezplatná „Relaxačná týždňovka“**

Na „Relaxačných týždňovkách“

môžu pacienti po prekonaní liečby či v štádiu doliečovania sa načerpať nové sily a získať nových priateľov, ktorých spája rovnaká ťažká situácia. Taktiež môžu získať cenné rady a pomoc od našich špecialistov na opätovný návrat do života pred chorobou.

**Bezplatná „Rodinná týždňovka“**

Rodiny, v ktorých je jeden z rodičov onkologický pacient majú možnosť prežiť týždeň plný aktivít s ľuďmi, ktorí im porozumejú, pretože prežívajú rovnaké problémy. Na Rodinnej týždňovke sa s ostatnými rodinami a s pomocou našich odborníkov naučia ako toto obdo-

bie spoločne čo najlepšie zvládnuť.

**Bezplatný „Náhradný domov“**

Rodičia, ktorí prechádzajú náročným životným obdobím v dôsledku onkologického ochorenia ich dieťaťa, môžu byť v jeho blízkosti počas hospitalizácie v nemocnici. V Bratislave a v Košiciach je im vďaka Lige k dispozícii „Náhradný domov“, ktorý poskytuje všetky výhody plne vybavenej domácnosti.

**Centrá pomoci Bratislava, Košice, Martin**

V Centrách pomoci môžu pacienti denne navštevovať bezplatné kreatívne a edukatívne kurzy, cvičenia, absolvovať výlety, kultúrne podujatia, rehabilitácie a stretávať sa s ľuďmi, ktorí sa ocitli v podobnej situácii ako oni. Centrá pomoci: Bratislava, Brestová 6, 821 02, Bratislava – Ružinov, tel: 02/52 92 17 35; Košice, Paulínyho 63, 040 11, Košice, tel: 02/57 20 29 31; Martin, Kukučínová 2, 036 01 Martin, tel: 043/324 04 87.

**Prevenia a informácie pre pacientov**

Ak chcete byť zodpovedný ku svojmu zdraviu, zaujímate sa o preventívne a informačné brožúrky, letáky a kampane. V nich sa dozviete, aké preventívne prehliadky máte absolvovať, ako si môžete urobiť v pohodlí domova samovyšetrenia, získate užitočné informácie o prevencii i jednotlivých diagnózach. Toto všetko môže Liga proti rakovine zabezpečiť i vďaka vašim 2%. Srdečná vďaka všetkým!

Formulár na zaslanie 2 % nájdete na [www.lpr.sk](http://www.lpr.sk) (info: [lpr@lpr.sk](mailto:lpr@lpr.sk))  
Liga proti rakovine SR, Brestová 6, 821 02 Bratislava

IČO: 00641219, právna forma: občianske združenie  
Číslo účtu organizácie na zaslanie 2 % nie je potrebné

# proti rakovine?

zabezpečuje:

**Bezplatná „Rodinná týždňovka“**

Rodiny, v ktorých je jeden z rodičov onkologický pacient, majú možnosť prežiť týždeň plný aktivít s ľuďmi, ktorí im porozumejú, pretože prežívajú rovnaké problémy. Na Rodinnej týždňovke sa s ostatnými rodinami a s pomocou našich odborníkov naučia ako toto obdobie spoločne čo najlepšie zvládnuť.

**Bezplatný „Náhradný domov“**

Rodičia, ktorí prechádzajú náročným životným obdobím v dôsledku onkologického ochorenia ich dieťaťa, môžu byť v jeho blízkosti počas hospitalizácie v nemocnici. V Bratislave a v Košiciach je im vďaka nám k dispozícii „Náhradný domov“, ktorý poskytuje všetky výhody plne vybavenej domácnosti.

**Centrá pomoci Bratislava, Košice, Martin**

V našich Centrách pomoci môžu pacienti denne navštevovať bezplatné kreatívne a edukatívne kurzy, cvičenia, absolvovať výlety, kultúrne podujatia, rehabilitácie a stretávať sa s ľuďmi, ktorí sa ocitli v podobnej situácii ako oni.

**Prevenia a informácie pre pacientov**

Ak chcete byť zodpovedný ku svojmu zdraviu, zaujímate sa o naše preventívne a informačné brožúrky, letáky a kampane. V nich sa dozviete, aké preventívne prehliadky máte absolvovať, ako si môžete urobiť v pohodlí domova samovyšetrenia, získate užitočné informácie o prevencii i jednotlivých diagnózach.

**MÔŽEME ZABEZPEČOVAŤ I VĎAKA VAŠIM 2 %**



Váš partner pre:

- nákup a predaj poľnohospodárskych produktov  
repka olejná, slnečnica, hrach, pšenica, jačmeň, kukurica
- nákup komponentov krmných zmesí  
repkový šrot, slnečnicový šrot, cukrovarnícke rezky granulované, sladovnícky kvet, lucernové úsušky, repkové výlisky
- dovoz komponentov krmných zmesí  
sójový šrot, rybacia múčka
- komplexný projekt založenia a prefinancovania úrody
- sprostredkovanie obchodu s poľnohospodárskymi produktami

Vajnorská 100/A, 831 04 Bratislava  
tel.: 02/5477 4982, 5477 2345, 5477 1937; fax.: 02/5477 4994  
www.arimex.sk

45D

**SATRO**

VÁŠ SPOLAHLIVÝ PARTNER  
PRE DIGITALIZÁCIU  
A KOMUNIKÁCIU

Digitálna televízia  
už od [5,94 €]

Vysokorychlostný internet  
už od [6,60 €]

[Dostupné v mestách aj na vidieku]

**ODPORÚČA**  
**DESmed**

www.satrosk | Zákaznícka linka: 0850 311 000 (v case miestneho hovoru)

60A

**APALLA**

vývoj mobilných aplikácií  
softvérové poradenstvo

www.apalla.eu

127A

Umelecká agentúra **es77**

**FRANTIŠEK** Růže z papíru  
Skládanka  
Kytka  
Podvod  
Na kameni kámen  
Stánky  
Valčíček  
Soutěžní jisker  
Devatenáct let  
Kočovní herci...

**NEDVĚD**  
a Vojta Nedvěd, s kapelou...

Koncert si můžete objednat na tel. č.:  
02/5273 1415 a 0903 906 124

108A

**ISG**  
EXECUTIVE SEARCH

**EXECUTIVE SEARCH**

ISG spol. s r.o.  
Štefánikova 19  
811 05 Bratislava I  
tel./fax: +421-2-5249 9218  
e-mail: isg@isg.sk

www.isg.sk

47A

**LHC, s.r.o.**  
**Kladnianska 34• 821 05 Bratislava**

- kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod),
- kúpa tovaru na účely jeho predaja iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod),
- sprostredkovateľská činnosť v oblasti obchodu, služieb a výroby,
- fotografické služby, reklamná a propagačná činnosť v rozsahu voľnej živnosti,
- vydávanie periodických a neperiodických publikácií,
- faktoring a forfaiting,
- prenájom motorových vozidiel,
- automatizované spracovanie dát,
- poskytovanie softwaru-predaj hotových programov na základe dohody s autorom,
- technicko-organizačné zabezpečenie kultúrno-spoločenských a športových podujatí,
- poradenská činnosť v rozsahu predmetu činnosti,
- činnosť miesta uloženia písomností nearchívnej povahy

121A

**Mitan.SK**

investičná a realitná  
spoločnosť s tradíciou  
od roku 1989

**KÚPA - PREDAJ - PRENÁJOM**  
**nehnutelností**  
v Bratislave a okolí

**0905 200 123**  
**www.mitan.sk**

**TRHOVÉ OCEŇOVANIE**  
**ZNALECKÉ POSUDKY**  
**HYPOTEKÁRNE ÚVERY**

68D





**APALLA**  
vývoj mobilných aplikácií  
softvérové poradenstvo  
[www.apalla.eu](http://www.apalla.eu)

127A



**IBIS  
PARTNER  
SLOVAKIA**  
riadenie pracovníkov  
a zvyšovanie výkonnosti  
manažérske tréningy  
nástroje zvyšovania  
výkonnosti  
hodnotenie potenciálu  
pracovníkov  
Mystery Shopping / Calling  
kurzy pre personalistov  
[www.ibispartner.sk](http://www.ibispartner.sk)

10E

*Ponúkame  
viac  
inzercie  
v časopise*

**Naša nemocnica**




**Jazykové kurzy**  
**v zahraničí**  
5 svetových jazykov, viac ako  
50 atraktívnych lokalít  
[www.interstudy.sk](http://www.interstudy.sk)

**JSJK s.r.o.**

112A

**Stredoškolské programy v zahraničí**  
Štúdium na strednej škole  
v 18 krajinách sveta  
Štipendium od InterStudy!  
[www.highschool.sk](http://www.highschool.sk)

**Vysokoškolské štúdium v zahraničí**  
Bakalárske a magisterské štúdium  
v európskych krajinách  
Možnosti bezplatného štúdia či  
financovania vládnu pôžičkou  
[www.univerzityEU.sk](http://www.univerzityEU.sk)

Štefánikova 17  
811 05 Bratislava  
T.: 00421 2 5262 2611  
00421 2 5262 2612  
E [info@interstudy.sk](mailto:info@interstudy.sk)

[www.interstudy.sk](http://www.interstudy.sk)

102A



*fast solution of trade  
and transportation*

**ACTA - Preklady a tlmočenie**  
Mariánska č.10 , 811 08 Bratislava  
tel: +421-2-52 63 2795  
email: [acta@nextra.sk](mailto:acta@nextra.sk)

97A



ROK  
PREVENIE

ZRIEDKAVÉ  
OCHORENIA?

Objednávky na adrese: [predplatne@slposta.sk](mailto:predplatne@slposta.sk)

[www.bedekerzdravia.sk](http://www.bedekerzdravia.sk)

# bedeker zdravia



**Chránime vaše zdravie**



[www.bedekerzdravia.sk](http://www.bedekerzdravia.sk)

re public

RE - PUBLIC s.r.o, Office: Cukrová 14, 813 39 Bratislava,  
tel: +421-2-59 324 225, [bedekerzdravia@bedekerzdravia.sk](mailto:bedekerzdravia@bedekerzdravia.sk), [re-public@re-public.sk](mailto:re-public@re-public.sk)



**automatizácia - elektrosystémy - meranie - regulácia  
štúdie - projekty - dodávky - montáž - oživenie - servis**



[www.ppa.sk](http://www.ppa.sk)